

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้อ่านได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดและหลักการจัดการศึกษา
- 2.2 แนวคิดและหลักการพัฒนาการอ่าน
- 2.3 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน
 - 2.3.1 ความหมายและลักษณะของการส่งเสริมการอ่าน
 - 2.3.2 ความหมายและลักษณะของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน
 - 2.3.3 ประเภทการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน
 - 2.3.4 วิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน
- 2.4 บทบาทของผู้บริหารและครูบรรณารักษ์ในการส่งเสริมการอ่าน
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและหลักการจัดการศึกษา

แนวคิดทางการศึกษา “ เป็นเรื่องของการกลั่นกรอง ” นี้ก็คิดหาเหตุผลอย่างรอบคอบในการจะจัดวางรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาประชากรของชาติเป็นอุดมการณ์ ข้อมูลสำคัญที่นักวางแผนการศึกษาใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกรูปแบบหรือทิศทางการจัดการศึกษา คือระบบการจัดการศึกษาของเพื่อนบ้าน หรือชนชาติที่มีวัฒนธรรม ภาวะแวดล้อมที่ตนนิยมมีหลายสิ่งหลายอย่างที่คล้ายคลึงกับชาติหรือชุมชนของตน แต่ประสบความสำเร็จด้านการศึกษาและการพัฒนาสังคมมากกว่า การพัฒนาการศึกษาโดยทั่วจึงเริ่มต้นเอาอย่างหรือเลียนแบบโดยความเป็นจริงแล้ว ปรมาจารย์ทางการศึกษาของโลกมีอยู่ไม่กี่ท่าน ไม่ใช่ของแปลกเลยที่ท่านจะมีทายาททางการศึกษากระจัดกระจายอยู่แทบทุกมุมโลก ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ มาเลเซีย พม่า อินเดีย ศรีลังกา และไทย จะจัดการศึกษาในลักษณะที่คล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ เพราะชาติเหล่านี้มีประเทศทางตะวันตกเป็น “ต้นแบบ” หรือแม่ ด้านความคิดทางการศึกษา ถึงจะอยู่คนละคนละรัฐอิสระ นักการศึกษาของชาติดังกล่าวก็เปรียบเหมือนลูกแม่เดียวกัน

คนส่วนมากคิดกันว่า “การศึกษาเป็นกิจการที่จัดได้โดยง่าย ใครๆ ก็รู้ใครๆ ก็ทำได้ การจัดการศึกษาไม่มีอะไรยุ่งยาก ผู้จัดเพียงแต่จ้างครูมาสอนนักเรียนตามตารางสอน ตามหลักสูตร และใช้แบบเรียนตามกำหนด ครูก็สอนไป ไม่ต้องเตรียมอะไรมาก เมื่อสอนไปนานๆ ก็มีความชำนาญไปเอง ส่วนนักเรียนไม่มีปัญหา เพราะยังเด็กถึงอย่างไรก็ยอมเกรงกลัวและเคารพเชื่อฟังครู และผู้ใหญ่อยู่แล้ว ในด้านบิณฑบาตหรือผู้ปกครองก็คงเป็นห่วงแต่เพียงให้บุตรหลานรู้หนังสือ มีความประพฤติเรียบร้อย สอบไล่ได้ทุกปี โรงเรียนอย่าเปลี่ยนแปลงแบบเรียนบ่อยและอย่าขึ้นค่าเล่าเรียนก็แล้วกัน เพราะจะทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย ทุกคนก็ชอบ การบริหารการศึกษา การเรียนการสอนจะราบรื่นเรียบร้อย” ถ้าเราคิดกันเพียงว่า การศึกษาเป็นกิจการง่ายๆ อย่างหนึ่ง และมีโอกาสสร้างรายได้ไม่ยากนัก ก็คงหันไปจัดการศึกษาในรูปแบบพานิชกิจ มีการสำรวจความต้องการของตลาด การโฆษณาเพื่อสร้างความนิยมและใช้เล่ห์เหลี่ยมการค้าเข้าช่วย ให้ความสะดวกสบายแก่ลูกค้าคือผู้เรียนให้มากที่สุด ผลสัมฤทธิ์ของงานดูจากบัญชีดุลประจำปีแล้วเราก็หวนกลับไปตอบคำถามเดิมอีกว่า นั่นคือ “แบบ” ที่พึงประสงค์หรือไม่

การจัดการศึกษา เป็นกระบวนการที่มีองค์ประกอบหลายประการ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่พึงปรารถนาในการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ การจัดการศึกษาจึงเป็นความจำเป็นที่ทุกประเทศต้องดำเนินการ เพื่อยกระดับคุณภาพประชากรและเพิ่มขีดความสามารถของประเทศในการแข่งขันระหว่างประเทศ การจัดการศึกษาเป็นกระบวนการอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายชัดเจน คือการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม ค่านิยม ความคิด การประพฤติปฏิบัติ ฯลฯ โดยคาดหวังว่าคนที่มีคุณภาพนี้จะทำให้สังคมมีความมั่นคงสงบสุข เจริญก้าวหน้าทันโลก แข่งขันกับสังคมอื่นในเวทีระหว่างประเทศได้ คนในสังคมมีความสุข มีความสามารถประกอบอาชีพการงานอย่างมีประสิทธิภาพ และอยู่ร่วมกันได้อย่างสมานฉันท์ การจัดการศึกษามีหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการศึกษาในสถานศึกษา นอกสถานศึกษา ตามอัธยาศัย ย่อมขึ้นกับความเหมาะสมสำหรับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกันไป

การศึกษาในระบบ (Formal Education) เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน การศึกษาในระบบเช่นนี้ หมายถึงการศึกษาที่จัดรูปแบบไว้แน่นอนเป็นเกณฑ์มาตรฐานเดียวกัน ส่วนใหญ่จัดในโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย หรือสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเรียกอย่างอื่น ซึ่งเรารู้จักคุ้นเคยกันดีอยู่แล้ว การศึกษาในระบบอาจจัดในชั้นเรียนหรือเป็นการศึกษาทางไกลก็ได้

การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education) เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นและหลากหลายรูปแบบ ไม่มีข้อจำกัดเรื่องอายุและสถานที่ โดยมุ่งหมายให้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพมนุษย์ มีการกำหนดจุดมุ่งหมาย หลักสูตร วิธีการเรียนการสอน คือ การวัดผลและประเมินผล ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งอาจแบ่งได้ 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ ประเภทความรู้พื้นฐานสายสามัญประเภทความรู้และทักษะอาชีพ และประเภทข้อมูลความรู้ทั่วไป และเป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการศึกษาซึ่งเปิดโอกาสให้กับผู้ที่ไม่ได้เข้ารับการ ศึกษาในระบบโรงเรียนตามปกติ ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ พัฒนาตนเอง ให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะอ่อนตัวให้ผู้เรียนมีความสะดวกเลือกเรียนได้หลาย วิธีจึงก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนและสังคมเป็นอย่างดี การศึกษานอกโรงเรียนมีความหมายครอบคลุมถึงมวลประสบการณ์การเรียนรู้ทุกชนิด ที่บุคคลได้รับจากการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ตามธรรมชาติการเรียนรู้จากสังคม และการเรียนรู้ที่ได้รับจากโปรแกรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษา ในโรงเรียนตามปกติ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีได้อยู่ในระบบโรงเรียน ปกติ ได้มีโอกาสแสวงหาความรู้ ทักษะทัศนคติ เพื่อมุ่งแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ฝึกฝนอาชีพ หรือการพัฒนาความรู้เฉพาะเรื่องตามที่ตนสนใจ (อัญชลี ธรรมะวิสิกุล, 2552) เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่มตัวอย่างของการศึกษานอกระบบ ได้แก่ การศึกษานอกโรงเรียน การฝึกอบรมหลักสูตรต่างๆ เป็นต้น

การศึกษตามอัธยาศัย (Informal Education) เป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิต เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ การทำงาน หรือเรียนรู้จากบุคคล ครอบครัว สภาพแวดล้อม คือ ผู้เรียนเรียนรู้ได้ทั้งตั้งใจและไม่ตั้งใจ เป็นการจัดการศึกษาที่ไม่มีหลักสูตรชัดเจน ไม่มีระบบและรูปแบบของการจัดการศึกษาแน่นอนจนถึงไม่มีเลย หากแต่กิจกรรมดังกล่าวก่อให้เกิดการเรียนรู้ ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะ มีเจตคติ เช่นเดียวกับการศึกษาอื่นๆ “การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นกระบวนการของการศึกษา ตลอดชีวิต คือ ไม่ต้องอาศัยระบบใดๆ ทั้งสิ้น เป็นการศึกษาที่สร้าง เสริมบุคลิกภาพ ทัศนคติ ค่านิยม และความรู้ต่างๆ จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน การศึกษาประเภทนี้เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองจากสิ่ง ที่อยู่รอบตัว จากสมาชิกครอบครัว จากเพื่อน จากการทำงาน ตลอดจนกระทั่งจากสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ ฯลฯ การศึกษาตามอัธยาศัยจึงมีขอบเขตกว้างขวางกว่าการศึกษาทั้งใน และนอกระบบโรงเรียน” (วิจิตร ศรีสอ้าน, 2538)

การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นกระบวนการส่งเสริม ให้คนในชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ จากกิจกรรมในชีวิตประจำวัน เพื่อ พัฒนาความรู้ความคิดของตนได้อย่างกว้างขวาง และช่วย ส่งเสริมการ เรียนรู้ของประชาชนให้เกิดการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตัวอย่างแหล่งที่ ก่อให้เกิดการเรียนรู้จากกิจกรรมในชีวิตประจำวัน เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ ประเพณีประจำท้องถิ่น ประจำชาติ ครอบครั้ว ศูนย์บริการการศึกษา (เช่น ห้องสมุด ศูนย์การเรียน สถาน-ศึกษา) สถานที่สาธารณะ (เช่น หอศิลป์ พิพิธภัณฑ์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ ศูนย์การค้า) ซึ่งล้วนเป็นแหล่งกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2.2 แนวคิดและหลักการพัฒนาการอ่าน

การอ่านมีความสำคัญต่อชีวิตในการพัฒนาบุคคล ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ ช่วยสนองความอยากรู้อยากเห็นอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ได้ทุกเรื่องในโลกทุกวันนี้เป็นยุคโลกาภิวัตน์ โลกที่มีการสื่อสารติดต่อกันได้ทั่วโลก เป็นโลกของข้อมูลข่าวสาร มนุษย์ที่อาศัยอยู่กับคน ละครประเทศ อยู่ห่างไกลกันคนละซีกโลก ถึงแม้ว่าจะแตกต่างกันทั้งภาษา และเชื้อชาติ แต่ข้อมูลการ สื่อสารจะสามารถส่งถึงกันได้อย่างรวดเร็ว โดยผ่านสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ หนังสือพิมพ์ วารสาร และโดยเฉพาะสื่อเทคโนโลยีใหม่ๆ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การอ่านจึงเป็นเครื่องมือของ นักเรียน ที่ใช้ในการเรียนรู้วิทยาการต่างๆ (ฉวีวรรณ คูหาภินันท์, 2542 น.1-2) เป็นรากฐานสำคัญ ของการศึกษา เพราะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวางยิ่งขึ้น เพราะ การเรียนวิชาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียน ล้วนแต่ใช้การอ่านเป็นสื่อในการ เรียนรู้ทั้งนั้น กิจกรรมในสถานศึกษา 80 – 90 % จะต้องอาศัยการอ่าน ผู้เรียนจะต้องมีความสามารถ ในการอ่าน จึงจะสามารถร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างดี ทำให้นักเรียนมีความคิด กว้างขวางขึ้น

นอกจากการอ่านจะมีความสำคัญในการพัฒนาคนแล้ว ยังเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนา สังคมอีกด้วย ประเทศที่เจริญแล้ว ประชาชนจะรักการอ่านมาก ห้องสมุดในประเทศนั้นๆ ก็จะมี จำนวนมากเช่นกัน ผู้ที่เป็นนักปราชญ์ หรือผู้มีชื่อเสียงเกือบทั้งหมดจะเป็นนักอ่าน การอ่านเป็น ประโยชน์ของผู้คนและโลกยุคปัจจุบันเป็นอย่างมาก เพราะ โลกปัจจุบันดูเหมือนจะแคบและเล็กลง เพราะด้านวัตถุ วิทยาการ ความนึกคิด ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจะเกิดขึ้น และ เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นต้องอาศัย “การอ่าน”

2.2.1 ความหมายของการอ่าน

ปัจจุบันได้มีการศึกษาเกี่ยวกับการอ่านอย่างกว้างขวางมากและมีการกล่าวถึงความหมายของการอ่านในลักษณะต่างๆ ดังต่อไปนี้

บันลือ พฤษะวัน (2532, น.2) ได้ให้ความหมายของการอ่านไว้ดังนี้

1. การอ่านเป็นการแปลสัญลักษณ์ออกมาเป็นคำพูดโดยการผสมเสียง เพื่อใช้ในการออกเสียงให้ตรงกับคำพูด การอ่านแบบนี้มุ่งให้สะกดตัวผสมคำอ่านเป็นคำๆ ไม่สามารถใช้สื่อโดยการฟังได้ทันที เป็นการอ่านเพื่อการอ่านออกเสียง มุ่งให้อ่านหนังสือให้แตกฉานเท่านั้น

2. การอ่านเป็นการใช้ความสามารถในการผสมผสานตัวอักษร ออกเสียงเป็นคำหรือเป็นประโยคทำให้เข้าใจความหมายในการสื่อความโดยการอ่าน หรือฟังผู้อื่นอ่านแล้วรู้เรื่องราวเรียกว่าการอ่านได้ ซึ่งมุ่งให้อ่านแล้วรู้เรื่องของสิ่งที่อ่าน

3. การอ่านเป็นการสื่อความหมายที่จะถ่ายโยงความคิด ความรู้จากผู้เขียนถึงผู้อ่าน การอ่านลักษณะนี้เรียกว่าอ่านเป็น ผู้อ่านย่อมเข้าใจถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียน โดยอ่านแล้วสามารถประเมินผลของสิ่งที่อ่านด้วย

4. การอ่านเป็นการพัฒนาความคิด โดยที่ผู้อ่านต้องใช้ความสามารถหลายๆ ด้าน เช่น ใช้การสังเกตจำรูปคำ ใช้สติปัญญาและประสบการณ์เดิมในการแปลความ ให้เกิดความเข้าใจเรื่องราวที่อ่านได้ดี โดยวิธีอ่านแบบนี้จะต้องดำเนินการเป็นขั้นตอนและต่อเนื่องอาจต้องใช้ความหมายของการอ่าน แล้วสามารถเข้าใจความหมายของสิ่งที่อ่านและนำผลของสิ่งที่ได้จากการอ่านมาเป็นแนวคิด แนวปฏิบัติได้

หรรษา นิลวิเชียร (2535, น.219) กล่าวว่า การอ่านเป็นกระบวนการค้นหาความหมายจากตัวอักษร คำที่ถูกจัดรวบรวมอยู่บนหน้ากระดาษไว้เพื่อสื่อความหมายที่ต้องการแสดงออกมา ผู้อ่านจะรับรู้สัญลักษณ์หรือตัวอักษรด้วยสายตาเป็นประการแรก หลังจากนั้นก็จะค้นหาความหมายหรือทำความเข้าใจความหมายในสิ่งที่อ่าน

อนงค์ศิริ วิชาลัย (2536, น.54) กล่าวว่า การอ่านเป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อนโดยเริ่มจากการที่ตาเห็นภาพหรืออักษร รับภาพ จำได้ เข้าใจความหมาย เลือกความหมายที่ดีที่สุดแล้วนำมาประมวลเปรียบเทียบและสรุปอย่างมีเหตุผลทำให้เข้าใจความหมายในสิ่งที่อ่าน

วรรณิ โสมประยูร (2537, น.121) กล่าวว่า การอ่านเป็นกระบวนการทางสมองที่ต้องใช้สายตาสัมผัสตัวอักษรหรือสิ่งพิมพ์อื่นๆ รับรู้แล้วเข้าใจความหมายของคำ หรือสัญลักษณ์ในการแปลออกเป็นความหมายที่ใช้สื่อความคิด และความรู้ระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่านไปด้วยตลอดเวลา

ศรีรัตน์ เจริญจันทร์ (2538, น.2) กล่าวว่า การอ่านเป็นการแปลความหมายของตัวอักษรออกมาเป็นความคิด และนำความคิดนั้นไปใช้ประโยชน์ ตัวอักษรเป็นเครื่องหมายแทน

คำพูด และคำพูดเป็นเพียงสิ่งที่ใช้แทนของจริงอีกทีหนึ่ง เพราะฉะนั้นหัวใจของการอ่านจึงอยู่ที่ความเข้าใจความหมายของคำ

มยุรี กันทะลือ (2543, น.12) สรุปไว้ว่า การอ่าน คือ กระบวนการในการแปลความหมายของตัวอักษร เครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ต่างๆ ของผู้เขียน การอ่านเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนในการแปลความหมายของตัวอักษรออกมาเป็นถ้อยคำและความคิด จึงต้องอาศัยประสบการณ์เดิมของผู้อ่านเป็นพื้นฐานเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องรavnนั้นๆ และสามารถทำความเข้าใจ และนำความคิดไปใช้ให้เกิดไปใช้ประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันได้

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, น.7) สรุปไว้ว่า การอ่าน หมายถึง การแปลความหมายของตัวอักษรที่อ่านออกมาเป็นความรู้ ความคิด และเกิดความเข้าใจเรื่องราวที่อ่านตรงกับเรื่องราวที่ผู้เขียน ผู้อ่านสามารถนำความรู้ ความคิด หรือสาระจากรายการที่อ่านไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

Batler and Clay (อ้างถึงใน นิตยา ประพฤติกิจ, 2538, น.2) กล่าวว่า การอ่าน คือ การถ่ายทอดความหมายจากคนหนึ่ง โดยอาศัยภาษาเป็นสื่อโดยผู้เขียนถ่ายทอดความหมายให้ผู้อ่านเข้าใจตามความคิดและเจตนาของผู้เขียน ซึ่งการอ่านนี้เป็นกระบวนการเรียนรู้ เช่นเดียวกับการพูด การออกเสียงเป็นคำ หรือหลายคำ ซึ่งรวมกันเข้าเป็นประโยคที่ทำให้ความหมายเมื่อเราอ่านนั้นมิได้จำกัดแค่การอ่านเป็นเพียงอย่างเดียว แต่การพูดเป็นรากฐานของการอ่านก็เริ่มต้นวิธีนี้เช่นกัน

Gray W (1984, pp.10-11) สรุปไว้ว่า การอ่าน คือ การเข้าใจภาษาของผู้เขียนและของสิ่งพิมพ์นั้นๆ โดยการจับแนวความคิดจากกลุ่มคำและความหมายต่างๆ จากกลุ่มคำนั้น การอ่านคือประสบการณ์ของผู้อ่านที่จะช่วยทำให้เกิดทักษะ มีกระบวนการ 4 ระดับ คือ 1) การรับรู้ 2) ความเข้าใจ ความคิดรวบยอด 3) การตัดสินใจ การคิดหาเหตุผล 4) การนำความคิดใหม่ที่ได้รับมาผสมเข้ากับความรู้ที่มีอยู่

Harris and Smith (1986, p.55) สรุปไว้ว่า การอ่าน คือ แบบของการสื่อสาร เป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดระหว่างผู้เขียนและผู้อ่านโดยผู้เขียนจะแสดงความคิดเห็นของตัวเองผ่านตัวอักษร และตามลักษณะการเขียนของตน ผู้อ่านจะรับรู้สัญลักษณ์หรือตัวอักษรด้วยสายตาเป็นประการแรก จากนั้นก็จะค้นหาความหมายหรือทำความเข้าใจกับสัญลักษณ์นั้น

สรุปได้ว่า การอ่านเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ จากหนังสือไปยังผู้อ่านซึ่งทำให้ผู้อ่านมีทั้งความรู้ เจตคติและทักษะ หรืออย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งนี้แล้วแต่จุดประสงค์ของการอ่านของแต่ละคน

2.2.2 จุดมุ่งหมายของการอ่าน

Cleary Florence Domon (1957, pp.82-83) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายในการอ่านไว้ดังนี้

1. สามารถประมาณตนเองได้ถูกต้อง และมีความเข้าใจในเรื่องแรงจูงใจของบุคคลอื่นๆและของตนเองด้วย
2. เข้าใจปัญหาซึ่งคนเราจะต้องแก้ทั้งปัญหาที่กำลังเผชิญหน้าเราอยู่ในปัจจุบันและปัญหาที่จะตามมาในอนาคต
3. สามารถเพิ่มพูนความรู้ด้านค่านิยมในทางจิตใจและความงาม
4. สามารถปรับตัวเข้ากับสังคม และมีความเข้าใจคนอื่น ๆ
5. เข้าใจวัฒนธรรมของชาติและมีความเห็นอกเห็นใจบุคคลอื่นๆซึ่งมีวัฒนธรรมและพื้นฐานทางวัฒนธรรมแตกต่างไปจากตน
6. เรียนรู้สาเหตุเบื้องต้นของความขัดแย้งระหว่างบุคคลและความขัดแย้งระหว่างชาติ และรู้จักพิจารณาอคติของตัวเองอย่างฉลาดและมีเหตุผล

ภุริภัทร ทิศร (2543, น.9) ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ของการอ่านหนังสือ ไว้ดังนี้

1. อ่านเพื่อแสวงหาความบันเทิง นักอ่านจำนวนมากที่สุดมุ่งแสวงหาความสนุกสนาน เบิกบาน การพักผ่อนหย่อนใจจากการอ่านหนังสือ เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น หนังสือการ์ตูน สมุดภาพ และหนังสือประเภทสวยงาม
2. อ่านเพื่อแสวงหาความรู้ นักเรียน นักศึกษา มีภาระหน้าที่จะต้องค้นคว้าศึกษาหาความรู้ ซึ่งส่วนใหญ่จะได้จากการอ่านหนังสือ
3. อ่านเพื่อแสวงหาความคิด มีหนังสือจำนวนมากช่วยให้คนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถคิดสิ่งที่ยากๆได้ และช่วยส่งเสริมความคิดให้แจ่มกระจ่างขึ้น
4. อ่านเพื่อปรับปรุงบุคลิกภาพ เช่น บางคนมีนิสัยขี้อาย เก็บตัว พบปะผู้อื่นจะรู้สึก อึดอัด ไม่มีความสุข เคอะเขิน วางตัวไม่ถูก วางสีหน้าไม่ถูก พูดคุยไม่เป็น บุคคลเช่นนี้จะมีบุคลิกภาพที่ดีขึ้นถ้าได้อ่านหนังสือที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคลิกภาพ

2.2.3 ความสำคัญและประโยชน์ของการอ่าน

2.2.3.1 ความสำคัญของการอ่าน

มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่าน ซึ่งสรุปไว้ดังต่อไปนี้

บันลือ พลกษะวัน (2532, น.10-11) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่าน ไว้ดังนี้

1. การอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ หากอ่านไม่ได้ การเรียนการสอนย่อมพบอุปสรรคอย่างใหญ่หลวง พฤติกรรมในการเรียนของเด็กจะเปลี่ยนไป หงอยเหงา เก็บกด หรือมีจะนั้นจะแสดงออกต่างๆ ในลักษณะทดแทนปมด้อยเหล่านั้นก็มี ครูจำเป็นต้องเอาใจใส่ช่วยเหลือ แก้ไข (ซ่อมเสริม) ตั้งแต่เริ่มอ่านบทเรียนแรกทันที

2. เด็กที่อ่านย่อมได้รับการยอมรับ สามารถร่วมเรียน ร่วมเล่นกับเพื่อนๆ ได้ดี ตรงกันข้าม การที่เด็กมีอุปสรรคการอ่าน ย่อมขาดความอบอุ่น ขาดความมั่นใจในตนเอง

3. การอ่านได้ อ่านเป็น เป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้เด็กได้รับความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ทั้งนี้เพราะไม่ว่าโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาใดในโลก ก็ไม่อาจจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด การอ่านจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่เด็กจะค้นคว้าเพิ่มเติมได้อย่างจุใจหรือตามความจำเป็นของเด็กเหล่านั้นได้ดี

4. การอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญในการประกอบธุรกิจ การปรับปรุงอาชีพเมื่อพ้นวัยประถมศึกษา อาจเรียนรู้จากกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนได้อีกทางหนึ่ง

5. การอ่านมีความจำเป็นต่อการเป็นพลเมืองดีที่จะรู้ข่าวสาร เหตุการณ์ของบ้านเมือง การปกครอง ที่พลเมืองดีจะต้องให้ความร่วมมือแก่ทางราชการได้ดี

6. การอ่านเป็น จะเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการพินิจ เลือกตัดสินใจที่จะเลือกตัวแทนในด้านการเมือง การปกครองอันเป็นรากฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

7. การอ่านย่อมเป็นกิจกรรมสำคัญที่จะช่วยให้เด็กวัยประถมศึกษา หรือพ้นวัยประถมศึกษาก็ตาม สามารถใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์โดยใช้การอ่าน ทั้งยังจะได้รับความเพลิดเพลิน ช่วยพัฒนาจิตใจ และอื่นๆ ได้ดีอีกด้วย

8. การอ่านจะทวีความสำคัญมากขึ้นโดยลำดับที่ช่วยให้รอบรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคม การสื่อสาร การพยากรณ์อากาศ เพื่อการปรับตน ปรับปรุงอาชีพ ยิ่งสังคมเจริญมากขึ้นเพียงใด การอ่านก็จะทวีความสำคัญมากขึ้นเพียงนั้น

จินตนา ไบกาซุชิ (2534, น.58) ได้สรุปการบรรยายของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ถึงความสำคัญของการอ่านหนังสือ ในการประชุมใหญ่สามัญประจำปี พ.ศ. 2530 ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ไว้ดังนี้

1. การอ่านหนังสือทำให้ได้เนื้อหาสาระความรู้มากกว่าการศึกษาหาความรู้ด้วยวิธีอื่นๆ เช่น การฟัง
2. ผู้อ่านสามารถอ่านหนังสือได้โดยไม่มีการจำกัดเวลาและสถานที่ สามารถนำไปไหนมาไหนได้
3. หนังสือเก็บได้นานกว่าสื่ออย่างอื่นซึ่งมักมีอายุการใช้งานโดยจำกัด
4. ผู้อ่านสามารถฝึกการคิดและสร้างจินตนาการ ได้เองในขณะที่อ่าน
5. การอ่านส่งเสริมให้มีสมาธิ มีสมาธิมากกว่าและมากกว่าสื่ออย่างอื่น ทั้งนี้เพราะขณะอ่านจิตใจจะต้องมุ่งมั่นอยู่กับข้อความ พินิจพิเคราะห์ข้อความ
6. ผู้อ่านเป็นผู้กำหนดการอ่านได้ด้วยตนเอง จะอ่านคร่าวๆ อ่านละเอียด อ่านข้ามหรือทุกตัวอักษร เป็นไปตามใจของผู้อ่าน หรือจะเลือกอ่านเล่มไหนก็ได้ เพราะหนังสือมีมากสามารถเลือกอ่านเองได้
7. หนังสือมีหลากหลายรูปแบบและราคาถูกกว่าสื่ออย่างอื่น จึงทำให้สมองผู้อ่านเปิดกว้าง สร้างแนวคิดและทัศนะได้มากกว่า ทำให้ผู้อ่านไม่ติดอยู่กับแนวคิดใดๆ โดยเฉพาะ
8. ผู้อ่านเกิดความคิดเห็นได้ด้วยตนเอง วินิจฉัยเนื้อหาสาระได้ด้วยตนเอง รวมทั้งหนังสือบางเล่ม สามารถนำไปปฏิบัติได้ด้วย เมื่อปฏิบัติแล้วก็เกิดผลดี

นิลดา หงส์วิวัฒน์ (2537, น.7-8) ได้กล่าวไว้ว่า การอ่านเป็นทักษะที่ต้องฝึกเช่นเดียวกับทักษะอื่นๆ เด็กที่มีทักษะในการอ่านไว มีสมาธิในการอ่านต่อเนื่องจับประเด็นความได้ชัดเจน มีอารมณ์และจินตนาการร่วมอยู่ด้วย ทำให้เกิดความชำนาญในการรับรู้ทางด้านการคิดเป็นการสรุป การโต้ตอบ ทำให้เกิดความคิดเป็นระบบ และการรับรู้เป็นระบบ การแสดงออกและการสื่อต่อผู้อื่นต่อโลกภายนอกก็จะชัดเจนเป็นระบบ ซึ่งอานุภาพของการอ่านหนังสือจะนำเด็กไปสู่เส้นทางของความเป็นคนฉลาด

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2542, น.11) ได้กล่าวไว้ว่า การอ่านมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ ตั้งแต่เกิดจนโต และจนกระทั่งถึงวัยชรา การอ่านทำให้รู้ข่าวสารข้อมูลต่างๆ ทั่วโลก ซึ่งปัจจุบันเป็นโลกของข้อมูลข่าวสาร ทำให้ผู้อ่านมีความสุข มีความหวัง และมีความอยากรู้อยากเห็น อันเป็นความต้องการของมนุษย์ทุกคน การอ่านมีประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง คือพัฒนาการศึกษา พัฒนาอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิต ทำให้เป็นคนทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ และสนองความอยากรู้

อยากเห็น นอกจากนี้ การจะพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าได้ต้องอาศัยประชาชนที่มีความรู้ความสามารถ ซึ่งความรู้ต่างๆ ก็ได้มาจากการอ่านนั่นเอง

2.2.3.2 ประโยชน์ของการอ่าน

อภิญชลิต พุทธมัตย์ (2530, น.7) ได้สรุปประโยชน์ของการอ่านไว้ดังต่อไปนี้

1. ส่วนที่จำเป็นระดับพื้นฐาน

1.1 การอ่านเป็นการเสริมสร้างชีวิตที่มั่นคงและปลอดภัยได้ เพราะการอ่านจะนำมาซึ่งความรู้ความเข้าใจในสภาพสังคม เช่น ผู้ที่ประกอบอาชีพในทางทุจริต ถ้ามีนิสัยชอบอ่านหนังสือและทราบความเคลื่อนไหวในวงการธุรกิจ

1.2 การอ่านเปิดโอกาสให้คนมีอิสระเสรีภาพตามสิทธิมนุษยชน ไม่ถูกครอบงำในทางความคิด สามารถใช้สิทธิและเสรีภาพของตนเองในการแสดงความคิดเห็นได้ในขอบเขตของกฎหมายและประเพณีของสังคมได้อย่างเหมาะสม ผู้ที่อ่านมากย่อมมีโลกทัศน์ที่กว้างขวาง

2. ส่วนที่จำเป็นต่อการเพิ่มคุณภาพชีวิต

2.1 การอ่านจะเสริมสร้างจุดมุ่งหมายในชีวิต ทำให้บุคคลสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองได้

2.2 การอ่านทำให้เกิดความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับตนและสิ่งแวดล้อมที่ตนอาศัยอยู่จะช่วยให้บุคคลนั้นสามารถปรับตัวได้ดี และกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวได้

2.3 การอ่านจะช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันโดยสันติ หนังสือที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคล จะสนองความต้องการของแต่ละบุคคลทำให้เกิดความสุข

ชุมจิตรา เลหาบุตร (2542, น.12) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการอ่านไว้ว่า การอ่านเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นความต้องการของมนุษย์ ในการแก้ปัญหา เพิ่มพูนความรู้ เกิดความคิดสร้างสรรค์และความเพลิดเพลิน การอ่านเป็นทักษะที่ต้องได้รับการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญโดยเฉพาะกับเด็กซึ่งจะเป็นแนวทางในการใช้ภาษา เพื่อพัฒนาเด็กให้เจริญงอกงาม

ภูริภัทร ทิศร (2543, น.9) กล่าวว่า ประโยชน์ที่สำคัญของการอ่าน คือได้รับความบันเทิง ผ่อนคลายความตึงเครียด เป็นมิตรยามว่างและเมื่ออยู่คนเดียว ให้ความรู้ ช่วยปรับปรุงสมรรถภาพในการประกอบอาชีพ ช่วยให้เข้าใจจิตใจความคิดความเป็นไปต่างๆของคนอื่น ช่วยเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ ช่วยปรับปรุงนิสัยใจคอ เป็นคนกว้างขวาง ฝึกฝนวิวัฒนาการ ทำให้เป็นคนฉลาดรอบรู้ ทันคนและมีชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นสุข

การค้นคว้า รีดนแสวงษ์ (2546, น.49-51) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการอ่านหนังสือไว้ดังนี้

1. เพื่อเป็นพิธีหรืออ่านเพราะคิดเป็นนิสัย
2. เพื่อฆ่าเวลาหรือใช้เวลาให้หมดไป
3. เพื่อทราบและเข้าใจเหตุการณ์ปัจจุบัน
4. เพื่อค่านิยมและความสุขส่วนตัวในขณะนั้น
5. เพื่อสนองความต้องการทางปฏิบัติในชีวิตประจำวัน
6. เพื่อเพิ่มพูนความรู้ทั่วไปที่ไม่นำไปประกอบอาชีพ
7. เพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านอาชีพและวิชาชีพ
8. เพื่อสนองความต้องการด้านสังคมและส่วนตัว
9. เพื่อสนองความต้องการด้านสังคมและการเมือง เช่น การเป็นพลเมืองดี
10. เพื่อการพัฒนาและปรับปรุงตนเอง ตลอดจนขยายพื้นฐานทางวัฒนธรรมของตนเอง
11. เพื่อสนองความต้องการทางด้านปัญญา
12. เพื่อสนองความต้องการทางด้านจิตใจ

นอกจากนี้แล้วยังได้กล่าวถึงประโยชน์ของการอ่านเร็ว ไว้ดังนี้

1. การอ่านเร็ว ช่วยประหยัดเวลา ข้อนี้นับว่าเป็นประโยชน์ที่ได้เห็นชัดเจนมาก เช่น เรื่องการอ่านหนังสือพิมพ์บางฉบับที่ท่านอาจอ่านหนังสือพิมพ์ฉบับเช้าหรือบ่ายของวันนี้แต่ไปจบในวันถัดไป การอ่านเร็วจึงช่วยให้ท่านมีเวลาเพิ่มขึ้น ซึ่งท่านสามารถเอาเวลาเหล่านั้นไปอ่านหนังสือได้เพิ่มขึ้น

2. การอ่านเร็ว ช่วยเพิ่มประสิทธิผลที่เยี่ยมมากขึ้น การอ่านได้รวดเร็วจะช่วยให้ท่านทำงานได้ดียิ่งขึ้น การเป็นนักอ่านที่สามารถอ่านได้รวดเร็วนั้น หมายความว่าท่านจะเป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจทำให้มีหนทางก้าวหน้าขึ้นในโลกปัจจุบัน

3. การอ่านเร็ว มีคุณค่าในด้านบันเทิง คุณค่าของการอ่านเร็วไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เฉพาะกับการทำงานเท่านั้น แต่ยังช่วยเพิ่มความสุขสนานในการเล่นกีฬาและสิ่งบันเทิงอื่น ๆ ที่ต้องเกี่ยวข้องกับการอ่านอีกด้วย

4. การอ่านเร็ว ช่วยเปิดความคิดของท่านให้กว้างขวางขึ้น เพราะจะทำให้ท่านได้อ่านหนังสือหลายๆเรื่องและหลายเล่มที่แตกต่าง หลากหลายและกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

5. การอ่านเร็ว ทำให้การพูดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะข้อมูลที่ท่านได้จากการอ่าน จะทำให้ท่านสามารถรวบรวมเรื่องที่จำเป็นต้องใช้ในการพูดในที่สาธารณะและการสนทนาได้รวดเร็วขึ้น

6. การอ่านเร็ว ช่วยให้เราผ่านการสอบ ถ้าท่านยังเป็นนักศึกษาอยู่จะช่วยให้ดีมาก
 7. การอ่านเร็ว ช่วยเพิ่มความเข้าใจ เพราะคนที่อ่านเร็วจะช่วยให้มีความสามารถในการเข้าใจในสิ่งที่ตนอ่านได้เร็วขึ้นด้วย
 8. การอ่านเร็ว ช่วยให้เป็นคนทันโลกทันเหตุการณ์ ทำให้เรารู้จักเกาะติดสถานการณ์ข่าวสารและการพัฒนาในสาขาที่เกี่ยวข้องด้วย
 9. การอ่านเร็ว เป็นยาบำรุงสมองช่วยเปิดเป่าความรู้ของเราให้สดใสยิ่งขึ้น ทำให้เราได้ใช้สติปัญญา เป็นการออกกำลังกาย และมีความคิดที่ดี
- สรุปได้ว่า การอ่านให้ความรู้ ความเพลิดเพลิน และข้อคิดคติสอนใจซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนจนเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

2.2.4 ปัญหาของการอ่าน

เด็กแต่ละคนมีความสามารถทางการอ่านไม่เหมือนกัน บางคนอ่านได้ง่าย รวดเร็ว และคล่องแคล่ว ในขณะที่เด็กอีกจำนวนหนึ่งอ่านได้ช้าและเกิดปัญหาต่างๆในการอ่าน จากผลการวิจัยของ เพ็ญแข สุภิกิตย์ (2526, น.71-79) ปรากฏว่ามีปัญหาการอ่านได้ดังนี้

1. การออกเสียง รล ไม่ชัด
2. การออกเสียงพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ผิด
3. อ่านช้าตะกุกตะกัก ไม่คล่อง ใช้วิธีสะกดคำ
4. การอ่านผิดวรรคตอน แบ่งวรรคไม่ถูกต้อง
5. การอ่านคำควบ ไม่ถูก
6. การใช้นิ้วชี้ตามที่อ่าน
7. การวางหนังสือห่างจากตาไม่ถูกต้อง
8. การวางท่าทางขณะอ่านไม่ถูกต้อง
9. การทำปากมูบมิบ
10. การอ่านไม่ออกต้องอาศัยผู้อื่นอ่านให้ฟัง
11. การจับใจความในการอ่านไม่ได้
12. การอ่านตกหล่น ข้ามคำ
13. การจับใจความในการอ่านออกเสียงไม่ได้
14. การอ่านในใจโดยการอ่านออกเสียง
15. ช่วงการตั้งใจสั้น ขาดสมาธิ
16. การอ่านอักษรสลับที่
17. การอ่านหลงบรรทัด

18. การออกเสียงพิมพ์ในคำคอ
19. การโคลงศีรษะไปมาเวลาอ่าน
20. การอ่านย้อนคำ อ่านซ้ำ
21. สายตาผิดปกติ หยีตา ขมวดคิ้ว
22. การอ่านเพิ่ม เต็ม หรือแทรกคำเข้าไป
23. การอ่านไม่ชัด อวัยวะออกเสียงผิดปกติ

ฉนวนวงศ์ ล้ำยอดมรรคผล (2537, น.11-14) ได้กล่าวปัญหาในการอ่าน มีผลทำให้เด็กไม่เกิดนิสัยรักการอ่าน ไว้ดังนี้

1. ไม่อ่าน
2. อ่านไม่ออก
3. ไม่มีหนังสือ
4. ไม่มีเวลาอ่าน
5. ไม่มีที่อ่าน
6. อ่านซ้ำ
7. อ่านไม่เข้าใจ
8. อ่านแล้วไม่เกิดประโยชน์

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2542, น.23-24) ได้กล่าวถึงปัญหาของการอ่าน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ไม่ชอบอ่าน ชอบดูโทรทัศน์ เล่นคอมพิวเตอร์และดูวิดีโอมากกว่า
2. ไม่มีเวลา เพราะทำงานมาก หรือการบ้านมาก
3. ไม่มีเงินซื้อสื่อการอ่าน
4. ไม่มีคนช่วยสอนอ่านเวลาอ่านไม่ออก หรือมีปัญหาเวลาอ่าน
5. อ่านไม่ออก อ่านแล้วไม่เข้าใจ
6. สุขภาพไม่ดี
7. พิการ
8. ไม่มีสมาธิในการอ่าน
9. มีปัญหาทั้งทางครอบครัวและปัญหาทางโรงเรียน
10. ไม่เห็นความสำคัญของการอ่าน
11. ไม่มีสถานที่ที่เหมาะสมที่จะอ่าน
12. ตัวหนังสือเล็กเกินไป
13. ไม่มีหนังสืออ่าน

14. พ่อ แม่ ผู้ปกครองไม่เห็นความสำคัญของการอ่าน จึงไม่ส่งเสริมให้อ่าน
15. มีโรคที่เกี่ยวกับสมองทำให้อ่านหนังสือไม่ได้
16. มีนิสัยที่ไม่ดีในการอ่านทำให้อ่านช้า เป็นอุปสรรคในการพัฒนาการอ่าน เช่น การอ่านทีละคำ ชอบอ่านออกเสียง ใจลอยไม่มีสมาธิในการอ่าน
17. ไม่มีเทคนิคหรือวิธีการในการอ่านหนังสือบางประเภท
18. วิธีสอนของครูทำให้ไม่ชอบอ่าน
19. โรงเรียนไม่มีห้องสมุด

วิชาญ อัครวนสกุล (2545, น.14-15) ได้กล่าวถึงวัยรุ่นไทยไม่ก่อนสนใจกิจกรรมการอ่านหนังสืออื่นๆในเวลาว่าง ไว้ดังนี้

1. ไม่ได้รับการฝึกฝน ที่โรงเรียนต้องฟังครูมากกว่าให้ครูฟัง ครูไม่ค่อยเปิดโอกาสให้อ่านหนังสือหรือเข้าห้องสมุด เพราะกลัวจะสอนเนื้อหาวิชาไม่ทัน
2. มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อหนังสือ เบื่อและ厭กับการอ่านหนังสือสอบ ไม่ได้อ่านเพราะอยากอ่าน แต่ต้องอ่านเพื่อให้อ่านข้อสอบได้ พอพ้นจากห้องเรียนหรือช่วงปิดเทอม จึงรู้สึกหลุดพ้นจากพันธนาการ
3. ขาดทักษะการอ่าน อ่านช้า
4. ชอบฟังคนอื่นที่อ่านมาแล้วมาเล่าให้ฟังมากกว่า

คารกา ต้นครองจันทร์ (2545, น.6-7) ได้กล่าวถึงปัญหาอุปสรรคที่ทำให้การรณรงค์ให้มินิสัยรักการอ่านไม่ได้ผลเท่าที่ควร ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. เด็กไทยส่วนใหญ่ในปัจจุบันไม่มีเวลาว่างมากพอที่จะมีโอกาสได้เลือกอ่านหนังสือที่ตนเองสนใจ เพราะเวลาส่วนใหญ่ในแต่ละวันหมดไปกับการเรียนพิเศษในหลายวิชา วุ่นวายกับการทำรายงานที่ได้รับมอบหมายจากครูอาจารย์หลายท่านในเวลาเดียวกันนอกจากนั้นยังต้องทำการบ้านอีกมากมาย เด็กๆที่เราพบเห็นในห้องสมุดและข้อมูลสถิติการเข้าใช้บริการห้องสมุดส่วนใหญ่เข้าไปเพื่อการค้นคว้าทำรายงานมากกว่าที่จะใช้เวลาว่างในการอ่านหนังสือเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน
2. เทคโนโลยีที่ทันสมัยน่าสนใจในปัจจุบันมีส่วนเบี่ยงเบนความสนใจของการอ่านไปอย่างน่าเสียดายเด็กๆให้ความสนใจและใช้เวลาส่วนใหญ่หมดไปกับการเล่นเทคโนโลยีที่ทันสมัยในรูปแบบต่างๆ มากกว่าที่จะมาอ่านหนังสือ
3. วัยที่เหมาะสมที่สุดที่จะปลูกฝังให้มินิสัยรักการอ่านคือวัยของเด็กที่อยู่ในระดับประถมศึกษา คือ เด็กในวันนี้เป็นวัยที่กำลังซุกซนชอบวิ่งสนุกสนาน ไม่อยู่นิ่งมีช่วงความสนใจ

ระยะสั้น ประกอบกับยังอ่านหนังสือไม่คล่อง สะกดคำยังไม่ถูกต้อง การที่จะทำให้เด็กๆเข้ามาอ่านหนังสือในห้องสมุดมีกฎกติกามากมาย และไม่มีนิสัรกรการอ่านจึงเป็นเรื่องที่ทำได้ยากมาก

4. ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่มินิกิสรกรการอ่าน การรณรงค์ให้เด็กไทยมินิกิสรกรการอ่านจึงพัฒนาไปได้ช้ามาก เนื่องจากการขาดความร่วมมือจากผู้ปกครองในการรณรงค์ให้ลูกหลานมินิกิสรกรการอ่าน ผู้ปกครองส่วนหนึ่งยังไม่เห็นความสำคัญของการอ่านเท่าที่ควรเพราะผู้ปกครองส่วนใหญ่มีสถานภาพทางความรู้และฐานะไม่เอื้ออำนวยให้บุตรหลานมินิกิสรกรการอ่านได้

5. ขาดการปลูกฝังอย่างจริงจังและต่อเนื่องจากสถานศึกษาในระดับประถมศึกษา และมีมัธยมศึกษา การจัดการศึกษาในโรงเรียนระดับประถมศึกษาขาดครูบรรณารักษ์ มีแต่ครูที่ทำหน้าที่แทนบรรณารักษ์ ประกอบครูผู้สอนในระดับประถมศึกษาต้องทำหน้าที่สอนและเตรียมการสอนหลายวิชา มีงานพิเศษหลายงานที่ต้องรับผิดชอบจึงทำให้ครูที่ทำหน้าที่บรรณารักษ์ไม่มีเวลามากพอที่จะจัดกิจกรรมสร้างนิสัรกรการอ่านได้อย่างสม่ำเสมอ ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความสำคัญของห้องสมุดเท่าที่ควรจะเห็นได้ว่ามีเด็กปัญหาการอ่านมากมายในการอ่าน ดังนั้นจึงควรมีการแก้ไขและวิธีการแก้ไขปัญหาที่ดีวิธีการหนึ่งก็คือได้ฝึกทักษะในการอ่านมากๆ ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีการส่งเสริมการอ่าน

2.2.5 ความสนใจและความต้องการในการอ่าน

ความสนใจและความต้องการในการอ่านของผู้อ่านแต่ละวัยย่อมมีความแตกต่างกัน เนื่องจากสาเหตุหลายประการ ได้แก่ สติปัญญา อายุ เพศ ความถนัดตามธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมทางบ้าน โรงเรียน เพื่อน และชุมชน ซึ่งฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2542, น.47-54) ได้สรุปความสนใจและความต้องการในการอ่านของเด็กวัย 8-20 ปี ไว้ดังนี้

เด็กวัย 8-12 ปี (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4) เด็กวัยนี้จะเข้าใจคำเปรียบเทียบสนใจเรื่องเป็นจริงมากขึ้น เด็กชายสนใจเรื่องวิทยาศาสตร์ การผจญภัย การต่อสู้ เรื่องจินตนาการ กว้างไกลเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ การทดลองต่างๆ ตามที่เรียนมาจากโรงเรียน เด็กหญิงจะชอบการแต่งกายเสื้อผ้า การบ้านการเรือน ยังคงชอบเรื่องเกี่ยวกับเทพดา นางฟ้า ทั้งเด็กหญิงและเด็กชายจะชอบเหมือนกัน เช่น วรรณคดี นิทาน นิทานสำหรับเด็กง่ายๆเกี่ยวกับเทพบุตร ชาดก สุภาษิต คำพังเพย นิทานพื้นบ้าน เรื่องตลก การ์ตูนขำขัน เข้าใจปัญหา สังคม ศาสนา เด็กวัยนี้จะชอบหนังสือที่มีเรื่องและรูปเท่าๆกัน หรือรูปอาจจะลดน้อยลงได้ลดรูปสีลงได้ เนื้อเรื่องยาวขึ้น สามารถอ่านเรื่องสารคดีง่ายๆเรื่อง เรื่องตลกง่ายๆ เข้าใจได้ดี เรื่องความรู้ต่างๆ วรรณคดีง่ายๆ นอกจากนี้บางคนก็อ่านหนังสือเก่งมักจะหันไปอ่านหนังสือในวันถัดไปได้เป็นอย่างดี

เด็กวัย 12-14 ปี (ชั้นประถมศึกษาตอนปลาย) เป็นเด็กก่อนวัยรุ่น การสนใจในการอ่าน จะต้องกว้างขวางมากขึ้น ชอบเรื่องวิทยาศาสตร์ ชีวิตประวัติดูน่าสนใจๆ เรื่องเด็กวันเดียวกัน เรื่องโรงเรียน กีฬา งานอดิเรก สัตว์ แมลงต่างๆ เรื่องสัตว์ท้องถิ่น ประเพณีพื้นบ้าน เด็กวัยนี้จะรู้จักวิจารณ์ผลการอ่าน หาข้อเท็จจริงมาพิสูจน์ รู้จักค้นคว้าเพิ่มเติมในสิ่งที่สงสัย และอยากรู้อยากเห็น เด็กชายจะสนใจวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ดาราศาสตร์ การทดลองต่างๆ เรื่องที่ขมวดปมให้คิด เรื่องผจญภัยในอวกาศ ประวัติศาสตร์ เกมคอมพิวเตอร์ ส่วนเด็กหญิงยังคงสนใจเรื่องในครอบครัว และเริ่มสนใจอ่านหนังสือนวนิยายรัก ทั้งเด็กหญิงและเด็กชายชอบเรื่องสัตว์ เด็กวัยนี้จะชอบหนังสือที่มีเรื่องมากกว่ารูป ส่วนมากจะชอบหนังสือขนาดกระเป๋า ชอบอ่านหนังสือการ์ตูน และชอบอ่านนิยายสารมากโดยเฉพาะนิยายสารที่มีเรื่องที่สนใจเป็นพิเศษ

เด็กวัย 15-20 (วัยรุ่น) สนใจเรื่องการแต่งกาย วิธีการเรียนให้เก่ง การจำ การเป็นคนเก่ง เล่น จิตวิทยาต่างๆ งานอดิเรก มารยาทในสังคม การวางแผน การคบเพื่อน การคบเพศตรงข้าม ชอบอ่านเนื้อเรื่องเกี่ยวกับการปรับปรุงบุคลิกภาพ การรักษาสุขภาพ อนามัย วรรณคดี โคลงกลอน นวนิยายรัก ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ก้าวหน้า คอมพิวเตอร์ การทดลองเรื่องที่เป็นความรู้ เครื่องบิน จรวด ดาวเทียม เทคโนโลยี เกษตร ภาษา กีฬา การต่อสู้ อาวุธที่ใช้ในสงคราม ปัญหาสังคม การเมือง นักสืบ ผจญภัย การท่องเที่ยว และศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น เด็กวัยรุ่นผู้ชายจะชอบเน้นทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี กีฬา การผจญภัย และดนตรี วัยรุ่นทั้งหญิงและชาย ชอบอ่านวารสาร นิยายสาร และหนังสือการ์ตูนมาก

กรมวิชาการ (2544, น.10) สรุปได้ว่า ความสนใจและความต้องการในการอ่านของเด็ก จะเปลี่ยนแปลงไปตามวัยและความต้องการของตนเองมากขึ้น

สรุปได้ว่า ความสนใจและความต้องการในการอ่านของเด็กจะขึ้นกับอายุของเด็ก และเด็กชายกับเด็กหญิงจะสนใจในเรื่องที่อ่านต่างกัน

2.2.6 การสร้างนิสัยรักการอ่าน

การสร้างนิสัยรักการอ่าน ได้สรุปไว้ดังนี้

1. ให้เด็กอ่านหนังสือพร้อมกับมีกิจกรรม
2. ให้อ่านหนังสืออ่านเล่นที่เด็กชอบ โดยไม่ต้องคำนึงถึงเนื้อเรื่องมาก
3. ผู้ใหญ่ต้องติดตามชี้แจงในสิ่งที่ถูกผิดเสมอ
4. ให้เด็กเลือกอ่านได้อย่างเสรี

อภิญชลิต พุทธมัตย์ (2531, น.8-9) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่คนไทยไม่มีนิสัยรักการอ่านไว้ดังนี้

1. หนังสือและเอกสารต่างๆมีอยู่ไม่เพียงพอกับการค้นคว้าหาความรู้
2. กิจกรรมการเรียนการสอนของครูไม่เอื้ออำนวยต่อการฝึกนิสัยรักการอ่าน
3. หนังสืออ่านสำหรับเด็กเป็นเอกสารที่สำคัญที่จะปลูกฝังนิสัยรักการอ่านยังไม่สามารถผลิตออกมาเพียงพอกับความต้องการของเด็กและยังมีราคาแพงอยู่
4. พื้นฐานการศึกษาทำให้ไม่เกิดนิสัยรักการอ่าน
5. สถานที่สำหรับส่งเสริมการอ่านมีอยู่จำนวนน้อย
6. ผู้ผลิตหนังสือยังเล็งเห็นเรื่องของธุรกิจการค้า ทำให้ราคาหนังสือสูง ผู้มีรายได้น้อยจึงไม่สามารถจัดหาให้ลูกหลานของตนอ่านได้

ศรีรัตน์ เจริญกลิ่นจันทร์ (2536, น.34) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้คนไทยขาดนิสัยรักการอ่านไว้ดังนี้

1. ไม่เห็นความสำคัญของการอ่าน
2. ปัญหาการอ่าน
3. วัสดุการอ่าน
4. ขาดการกระตุ้นและส่งเสริมให้มีนิสัยรักการอ่าน
5. ความบกพร่องทางร่างกาย
6. ความสามารถทางสมอง
7. ความพร้อมที่จะเรียนอ่าน
8. สภาพอารมณ์
9. สภาพเศรษฐกิจ
10. อิทธิพลจากสิ่งอื่น

ศรีรัตน์ เจริญกลิ่นจันทร์ (2536, น.41-42,156) ได้กล่าวถึงการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านไว้ว่า ต้องเริ่มต้นตั้งแต่เด็กอายุยังน้อยๆ โดยการเตรียมความพร้อมด้านต่างๆและความพร้อมในการอ่านให้แก่เด็กเสียก่อน ด้วยการให้ความรัก ความอบอุ่นอย่างเพียงพอ ส่งเสริมให้ร่างกายละลี่ยปัญญาพัฒนาไปตามลำดับขั้น พร้อมกับการจัดกิจกรรมที่ทำให้เด็กมีความสนใจใคร่อ่าน และเมื่อเด็กพร้อมที่จะเรียนอ่านจึงสอนอ่านสามารถอ่านเองได้ ซึ่งการสอนอ่านนั้นจะเริ่มตั้งแต่เด็กอายุประมาณ 4 ขวบขึ้นไปจนถึงขั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังจากที่เด็กสามารถอ่านหนังสือเองได้ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านจะต้องดูแลเอาใจใส่ส่งเสริมสนับสนุนทุกวิถีทางอย่าง

สม่ำเสมอ เพื่อให้เด็กสนใจในการอ่านมากยิ่งขึ้น และเมื่อพบสิ่งกีดขวางความสามารถและความสนใจการอ่านของเด็กจะต้องกำจัดให้หมดไป พร้อมกับให้กำลังใจจนนิสัยรักการอ่านเกิดขึ้นแก่เด็ก นั่นหมายถึงว่าได้ผลแห่งการปลูกฝังครั้งนี้แล้ว หลังจากได้ผลเป็นที่พอใจแล้ว ควรจะสนับสนุนรักษานิสัยรักการอ่านให้คงอยู่ในนิสัยของคนตลอดไป นอกจากนี้แล้วยังได้กล่าวถึงครูบรรณารักษ์สามารถปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้แก่เด็กได้ดังนี้

1. ทำตัวให้เป็นคนยิ้มแย้มแจ่มใส นำเข้าหา และเต็มใจให้คำแนะนำช่วยเหลือแก่นักเรียนและครูที่เข้าไปใช้ห้องสมุด

2. ต้องมีความขยันและอดทนในการทำงาน รู้จักแบ่งเวลาในการทำงานอย่างเหมาะสม ควรมีเวลาจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้มาก และทำอย่างกว้างขวางสม่ำเสมอ กิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่ห้องสมุด โรงเรียนสามารถจัดได้มีมากมาย ครูบรรณารักษ์ควรพิจารณาเลือกจัดตามความเหมาะสม สำหรับงานเทคนิคอื่นๆ เช่น การจัดหมู่ ทำบัตรรายการ ทำบรรณานุกรมและตรวจคืนเรื่อง สามารถร่วมมือกับห้องสมุดโรงเรียนอื่นๆ ในกลุ่มเดียวกัน แบ่งงานกันทำเพื่อลดปัญหาการทำงานซ้ำซ้อน เสียเวลา อีกทั้งยังเป็นการใช้ทรัพยากรร่วมกันด้วย

3. ให้ความร่วมมือกับครูผู้สอนวิชาต่างๆ ในการเตรียมการสอน โดยใช้ห้องสมุด เช่น เตรียมหนังสือที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ครูผู้สอนต้องการให้นักเรียนค้นคว้าเพิ่มเติม จัดนิทรรศการในเรื่องที่เกี่ยวข้อง แนะนำการค้นคว้าความรู้จากหนังสือแก่นักเรียน แนะนำหนังสือแก่นักเรียน ฯลฯ

4. ช่วยเหลือนักเรียนในการใช้ห้องสมุดและการทำรายงาน แนะนำการวางโครงเรื่อง แนะนำการใช้คู่มือต่างๆ ในห้องสมุด แนะนำการเขียนบรรณานุกรม ตลอดจนอำนวยความสะดวกในการเข้าเล่มรายงาน เช่น เตรียมเครื่องเย็บกระดาษและกาวไว้ให้ โดยจะคิดค่าบริการหรือไม่ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ควรจัดทำป้ายแนะนำการใช้วัสดุห้องสมุด ตลอดจนทำสไลด์แนะนำการใช้ห้องสมุด

5. จัดห้องสมุดให้ดึงดูดความสนใจ ระวังใจให้อยากเข้าไปใช้ สร้างบรรยากาศให้รู้สึกอบอุ่นเป็นกันเอง อากาศโปร่ง แสงสีสว่างสบายตา สะอาด สงบ ให้ความรู้สึกสบายใจ ผู้ใช้สามารถทำได้อย่างสบาย ไม่ต้องระมัดระวังจนรู้สึกอึดอัด แต่ไม่เสียระเบียบ

กรมวิชาการ (2542, น.35-38) ได้กล่าวถึงการสร้างนิสัยรักการอ่านให้นักเรียน ไว้ว่า การที่คนเราเมื่อเรียนรู้สิ่งใดแล้วจะนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติจริง จนเกิดเป็นนิสัยนั้นได้ จะต้องได้ผ่านประสบการณ์สำคัญ 3 ประการ คือ

ประการแรก จะต้องเกิดความรู้สึกว่าสิ่งที่เรารู้นั้นมีประโยชน์ คุณค่าหรือมีความหมายต่อตนเอง ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ซึ่งประโยชน์หรือคุณค่าหรือความหมายที่มีต่อตนเองนี้ จะมีลักษณะและขอบเขตแตกต่างกันไปเป็นรายบุคคล ตามวัย วุฒิภาวะ ประสบการณ์ และพื้นฐาน

การรับรู้ เด็กเล็กๆอาจคิดในแง่ชอบขำเฉพาะตนเองและค่อนข้างจะเป็นรูปธรรมมาก แต่เมื่อโตขึ้น อาจขยายขอบเขตออกไปครอบคลุมถึงพ่อ แม่ พี่น้อง ครอบครัว ชุมชน และถึงประเทศชาติหรือโลกได้ในที่สุด รวมทั้งสิ่งที่ตนเองคิดก็จะเป็นนามธรรมมากยิ่งขึ้น

ประการที่สอง จะต้องมีโอกาสได้เห็นตัวอย่างลงมือปฏิบัตินั้นด้วย คือมีผู้อื่นปฏิบัติให้ ได้พบได้เห็น ถ้ายังพบเห็นบ่อยเท่าใดก็ยิ่งจูงใจให้ปฏิบัติมากขึ้น แต่ที่สำคัญจะต้องได้ประสบกับความจริงว่าผู้ที่ปฏิบัติที่ตนเห็นนั้นได้รับผลประโยชน์ตามที่รับรู้หรือเข้าใจด้วย มิฉะนั้นการได้เห็นผู้อื่นปฏิบัติแล้วล้มเหลวก็จะทำให้หลีกเลี่ยงการปฏิบัติได้

ประการที่สาม จะต้องได้มีโอกาสได้ลงมือปฏิบัติจริงๆด้วยตนเอง ซึ่งระยะแรกๆคงอยู่ในรูปของการทำบ้าง ไม่ทำบ้าง หรือลองผิดลองถูก หรือทำได้บ้าง ไม่ได้บ้าง แต่ถ้าประสบการณ์ในสองข้อแรกยังไม่มีแรงจูงใจอยู่ ก็จะทำให้เกิดความพยายามที่จะปรับปรุงไม่ย่อท้อจนสามารถทำได้ และทำได้อย่างดีที่สุด

การจะปลูกฝังให้นักเรียนหรือเยาวชนรักการอ่านหนังสือและอ่านหนังสือจนคิดเป็นกิจนิสัย อันเป็นทางนำไปสู่โลกกว้างแห่งความรู้ นั้นสามารถใช้หลักการ 3 ประการนี้ได้อาจทำได้ ดังนี้

1. ต้องให้เด็กได้มีโอกาสพบหนังสือหรือเห็นหนังสือ และมีโอกาสได้อ่าน เมื่อเขาอยากอ่าน ข้อนี้สำคัญมากโดยเฉพาะเด็กเล็กๆการมีหนังสือการ์ตูนหรือหนังสือที่มีภาพสวยๆให้เขาได้เห็นแต่เล็กๆ แม้จะอ่านไม่ออกก็จะทำให้เขาเกิดความสนใจอยากรู้ อยากเห็น เมื่อเป็นเด็กโตในวัยเรียน ถ้ามีห้องหนังสือหรือห้องสมุดให้เขาได้ผ่านพบ ก็จะเป็นการเชิญชวนให้เขาได้ไปลองเปิดดูเปิดอ่าน การมีหนังสือให้เด็กเล็กๆ ได้อ่านหรือได้ดูภาพนี้ครอบครัวที่มีฐานะจะทำได้ เด็กจากครอบครัวเหล่านี้จะได้เปรียบถ้าพ่อแม่เป็นผู้วิริยะและรักจะส่งเสริมให้ลูกรักการอ่าน แต่ถ้าเป็นเด็กในครอบครัวที่ยากจนเด็กจะเสียเปรียบและขาดโอกาส เรื่องนี้เมื่อเขาเข้าโรงเรียน โรงเรียนจะต้องจัดหาให้ โรงเรียนควรมีห้องสมุดที่มีหนังสือให้เขาได้พบได้อ่านตามความสนใจและวัยของเขา การที่เขามีโอกาสได้อ่าน คือ มีหนังสือให้อยู่ใกล้ๆมือเขาในวัยเด็กเล็ก มีห้องสมุดที่สะดวกใช้เมื่ออยู่ในวัยเรียน

2. หนังสือที่เขาได้พบได้เห็นหรือได้อ่าน ต้องเป็นสิ่งที่น่าสนใจกระตุ้นความอยากรู้ อยากเห็น และเป็นเรื่องที่เขาชอบด้วย ข้อนี้คือ การทำให้เขารู้สึกว่าหนังสือนั้นมีประโยชน์ มีคุณค่า หรือมีความหมายต่อเขานั้นเอง การที่หนังสือมีรูปภาพประกอบสวยๆรูปเล่มน่ารักสำหรับเด็กวัยเริ่มอ่าน หรือยังอ่านไม่ออกก็ดีการมีหนังสือการ์ตูนนิทานที่สนุกสนาน มีภาพประกอบให้เห็นจริงเห็นจังในวัยเริ่มเรียนหรือการมีหนังสือนวนิยาย สารคดี ที่ตรงกับความสนใจของเขาในเด็กวัยโตก็ ดี จะมีส่วนกระตุ้นให้เขาอยากอ่านคิดใจจะอ่านต่อจนติดการอ่านได้

ครูอาจารย์ทั้งหลายต้องไม่ลืมว่าการเลือกหนังสือเข้าห้องสมุดที่เหมาะสมกับวัยผู้เรียน จะมีส่วนจูงใจเด็กเข้าห้องสมุดเป็นอย่างมาก จริงอยู่ห้องสมุดนั้นมีจุดประสงค์หลักอย่างหนึ่งว่า ห้องสมุดเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมสำหรับนักเรียน จึงควรมีตำราเรียนต่างๆที่หลากหลายไว้ให้ แต่การที่ห้องสมุดมีแต่ตำราเรียนแม้ว่าจะต่างๆไปจากเล่มที่เข้ามามีแล้วและเป็นที่น่าสนใจของนักเรียนที่อยากรู้เพิ่มเติมก็จะเป็นห้องสมุดที่แห้งแล้ง น่าเบื่อสำหรับเด็กอีกส่วนหนึ่งที่รู้สึกเต็มอิมกับตำราเรียนแล้ว ดังนั้นหนังสือที่จะล่อใจให้เขาเข้าห้องสมุดแล้วหยิบหนังสือมาอ่านเพื่อให้เกิดความเคยชินในการอ่าน จนจะเกิดเป็นนิสัยรักการอ่านต่อไปนั้นต้องเป็นหนังสืออื่นๆที่ไม่มีโทษแต่สนุกสนานน่าสนใจตามวัยของเขา

ข้อเสนอแนะ โรงเรียนต้องจัดหาหนังสือที่เด็กอ่านแล้วเพลิดเพลินเหมาะสมกับวัยไว้ให้เด็กด้วย ไม่ใช่มีแต่หนังสือเรียน ควรปล่อยให้เด็กเพลิดเพลินกับการอ่านที่หลากหลายบ้าง อย่าเอาแต่เครียดกับตำราเรียนมากนัก การที่เด็กได้อ่านหนังสือประเภทสนุกสนานนอกเวลาเรียน อย่างน้อยก็ได้ฝึกอ่าน สร้างสมนิสัยรักการอ่านไปโดยไม่รู้ตัว และอย่างมากคือยิ่งกว่านั้นใครจะรู้ว่าต่อไปเขาอาจเป็นนักเขียน นักวิจารณ์ หรือนักอะไรต่อมิอะไรจากการอ่านหนังสืออื่นๆ นอกเหนือจากหนังสือเรียน

3. การจะอยากอ่านหนังสือยังเกิดขึ้นจากการได้เห็นคนอื่นอ่านด้วย เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีคนอ่านหนังสือ เขียนหนังสือให้เห็นประจำ เช่น มีพี่ๆเรียนหนังสืออยู่ หรือพ่อแม่อ่านหนังสือให้เห็นเป็นประจำ ย่อมคุ้นเคยกับการอ่านและเกิดความอยากรู้เขาอ่านอะไร เมื่อมาอยู่โรงเรียนได้เห็นคนอื่นอ่านหนังสือตนก็จะเกิดความรู้สึกอยากเข้าพวกและอยากอ่านด้วย อย่างนี้เรียกว่ามีตัวอย่างที่ดีให้เห็น คุณครูทั้งหลายต้องไม่ลืมว่าผู้ใหญ่ต้องเป็นตัวอย่างที่ดีให้เด็กๆ ดังนั้นคุณครูที่รักการอ่านหนังสือน่าจะเป็นตัวอย่างที่ดีมีส่วนจูงใจให้เด็กรักการอ่านหนังสือได้ ยิ่งถ้าครูเป็นนักอ่านเห็นหนังสือเล่มไหนดีอ่านแล้วเอามาเล่าเป็นตัวอย่างให้นักเรียนฟัง แล้วกระตุ้นให้ไปอ่านต่อไปน่าจะช่วยให้นักเรียนรักการอ่านได้มากที่สุด

ประสิทธิ์ พรหมตัน (2543, น.40-41) กล่าวว่า การอ่านหนังสือเป็นหัวใจของการเรียนรู้ ผู้ที่อ่านหนังสือมากและสนใจอ่านอย่างจริงจัง สามารถนำความรู้ที่อ่านไปประยุกต์ได้ทุกโอกาส ถึงแม้ว่าไม่ได้ศึกษาในสถาบันระดับสูง ก็จะมีความรู้ความสามารถไม่แพ้บัณฑิตที่สำเร็จจากมหาวิทยาลัย และผู้ที่ป็นนักปราชญ์ก็ใช้การอ่านเป็นสื่อทำให้ก้าวขึ้นเป็นพหูสูต สามารถเป็นนักพูด นักเขียนที่มีชื่อเสียง การเป็นนักอ่านที่ดี ต้องรู้ว่าจะต้องอ่านหนังสืออย่างไรให้รวดเร็ว จับใจความได้แม่นยำ และสนุกเพลิดเพลินไปกับการอ่าน การจะเป็นนักอ่านที่ดีได้นั้นต้องพัฒนาและฝึกฝนตนเองให้เกิดลักษณะนิสัยและคุณลักษณะที่ดีของนักอ่าน ซึ่งมีแนวทางในการฝึกฝนดังนี้

1. พยายามสร้างนิสัยตนเองให้รักการอ่าน โดยพยายามอ่านหนังสือทุกประเภทที่จะให้ประโยชน์และหาเวลาว่างอ่านหนังสือบ่อยๆ จนเกิดเป็นนิสัยรักการอ่าน

2. ฝึกฝนการอ่านหนังสือให้รวดเร็วและพยายามจับใจความให้ได้ วิธีการคือ ใช้ช่วงสายตาให้กว้าง พยายามฝึกให้มีจุดที่สายตาหยุดนิ่งในแต่ละบรรทัดน้อย คืออาจมีเพียงครั้งเดียวหรือสองครั้ง ซึ่งตรงกันข้ามกับผู้ที่อ่านหนังสือช้า จะใช้สายตาหยุดนิ่งหลายจุดในแต่ละบรรทัดและขณะที่ฝึกอ่านให้เร็วก็พยายามจับใจความพร้อมกันไปด้วย

3. ฝึกฝนตั้งจุดมุ่งหมายในการอ่าน การอ่านหนังสือแต่ละครั้ง ควรตั้งจุดมุ่งหมายว่าจะอ่านเพื่ออะไร โดยทั่วไปแล้วการอ่านหนังสือจะเป็นไปในลักษณะอ่านเพราะต้องรู้ อ่านเพราะควรรู้ และอ่านเพราะอยากรู้ การอ่านแต่ละลักษณะมีจุดมุ่งหมายแตกต่างกัน อ่านเพื่อการสอบหรือเพื่อนำไปปฏิบัติในหน้าที่การงาน เป็นการอ่านเพราะต้องรู้และต้องพยายามจำให้ได้ อ่านเพราะควรรู้ เป็นการอ่านเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ควรรู้ไว้เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต สำหรับการอ่านเพราะอยากรู้ เป็นการอ่านเรื่องที่เราสนใจ เรื่องที่อยากเรียนรู้เพิ่มเติม อ่านเพื่อความบันเทิงหรืออ่านให้เกิดความรอบรู้ในด้านต่างๆ เพื่อการเป็นคนที่เก่งกว่าหรือมีความสามารถเหนือกว่าคนอื่นได้ เมื่อเราตั้งจุดมุ่งหมายในการอ่านแล้วก็พยายามทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้นให้ได้

4. ฝึกสังเกตส่วนประกอบของหนังสือ การสังเกตส่วนประกอบของหนังสือ เช่น ปก คำนำ สารบัญ คำนิยม หัวข้อเรื่อง บรรณานุกรม หรือส่วนอื่นๆทำให้เข้าใจสิ่งที่อ่านดีขึ้น เป็นการเสริมการอ่านให้มีประสิทธิภาพ

5. ฝึกฝนเทคนิคการอ่าน เทคนิคการอ่านมีหลากหลายวิธีที่ทำให้การอ่านมีประสิทธิภาพดังเช่น

5.1 สร้างบรรยากาศการอ่าน พยายามสร้างหรือหาบรรยากาศสำหรับการอ่านเพื่อให้เกิดสมาธิอาจเป็นบรรยากาศที่เงียบสงบ สถานที่เอื้ออำนวย อากาศเย็นสบายหรือบรรยากาศที่พึงพอใจของผู้อ่าน

5.2 ฝึกทำให้เป็นสมาธิ พยายามสร้างความตั้งใจแน่วแน่ที่จะอ่านหนังสือโดยทำจิตให้นิ่งสงบ ไม่สับสน ไม่ฟุ้งซ่าน โดยปกติช่วงเวลาที่ดีที่สุดในการอ่านหนังสือคือเวลาเช้าหลังจากนอนมาแล้วตลอดคืน เพราะสมองได้พักผ่อนมาแล้ว ย่อมพร้อมที่จะรับรู้ใหม่ๆ ได้เป็นอย่างดี แต่ถ้าหากเป็นผู้ที่ฝึกสมาธิเป็นประจำ ก็สามารถอ่านหนังสือได้ทุกเวลาที่ต้องการ อ่านหลังจากทำสมาธิแล้วและเมื่ออ่านหนังสือไปนานๆแล้ว อาจเกิดอาการเมื่อยล้าหรือสมาธิเสื่อมคลาย ควรพักชั่วคราวหรือเปลี่ยนอิริยาบถเพื่อไม่ให้เกิดการเบื่อหน่าย

5.3 ฝึกเทคนิคการอ่านที่มีประสิทธิภาพหลายๆด้าน หนังสือแต่ละประเภทใช้วิธีการอ่านที่แตกต่างกัน เช่น หนังสือบางประเภทอาจไม่จำเป็นต้องอ่านโดยละเอียดตั้งแต่เล่ม อาจใช้วิธีอ่าน

อย่างรวดเร็วในครั้งแรกที่เริ่มอ่าน เพียงเพื่อให้รู้ว่าหนังสือนั้นเขากล่าวถึงอะไรบ้าง ต่อมาก็อ่านซ้ำด้วยความเอาใจใส่และพยายามอ่านให้เข้าใจเฉพาะตอนที่สำคัญ หนังสือบางเล่มอาจต้องอ่านด้วยความเอาใจใส่ จับใจความและจดจำทั้งเล่ม ซึ่งต้องใช้เทคนิคการอ่านอีกวิธีหนึ่งในขณะที่การอ่านนวนิยาย อาจจะอ่านแบบสบายๆหรือให้เกิดความบันเทิงสนุกสนาน เป็นต้น

5.4 เทคนิคการอ่านให้จำ การอ่านหนังสือส่วนใหญ่ผู้อ่านต้องการที่จะจำเรื่องที่อ่าน โดยเฉพาะการอ่านตำรา ควรพยายามฝึกเทคนิคในการจำ ดังต่อไปนี้

5.4.1 ขณะที่อ่านหนังสือต้องพยายามใช้ประสาททุกส่วนให้ช่วยกันจำ

5.4.2 ต้องตั้งจุดประสงค์ให้แน่แน่ว่า จำเพื่อประโยชน์อะไร มีจุดมุ่งหมายอย่างไร

5.4.3 ตั้งใจที่จะทำอย่างแน่วแน่ และทำความเข้าใจอย่างมั่นคง

5.4.4 เมื่ออ่านจบแล้ว หมั่นนึกทบทวนสิ่งที่อ่านไปแล้วอยู่เสมอ

5.4.5 ก่อนอ่านควรทำให้มีสมาธิและควรหาบรรยากาศที่ช่วยเสริมสร้างสมาธิ

5.4.6 ทำอารมณ์ให้ดี เพราะถ้าอารมณ์ดี ความจำจะดี หากอารมณ์หงุดหงิด ความจำก็พร่ามัว

5.4.7 ควรหลีกเลี่ยงความจำแทรกซ้อน หากจำบางสิ่งที่ต้องการจำได้แล้วอย่าทำกิจกรรมอื่นต่อเนื่องทันที ควรว่างเว้นไว้สักช่วงเวลาหนึ่ง ดังคำว่า “เรียนก่อนนอน จำติดตอนตื่น”

5.4.8 หากจำข้อความยาวๆ ควรจำทีละส่วน ใช้ดินสอดะขีดเส้นใต้คำที่สะดุดใจหรือเขียนข้อความที่ต้องการจำเป็นพิเศษในสมุดพก และนำติดตัวไปเพื่อทบทวนความจำเมื่อต้องการ

5.4.9 ควรงดเว้นดื่มของมีนเมา หรือเสพลิงเสพติด เพราะเป็นการบั่นทอนความจำ และควรรับประทานอาหารที่ช่วยบำรุงสมองเป็นประจำ เพื่อสร้างเสริมความจำ

วิชาญ อัครวนสกุล (2545, น.15) ได้กล่าวถึงเทคนิคในการเปลี่ยนแปลงตัวเอง ให้เป็นคนรักการอ่าน ดังนี้

1. เริ่มอ่านจากสิ่งที่เราสนใจที่สุดก่อน เพราะโดยธรรมชาติคนเรามักจะทำอะไรที่ชอบมากที่สุดก่อนเสมอ ใครชอบกีฬาที่อ่านหนังสือหรือคอลัมน์ข่าวกีฬา ใครชอบบันเทิงก็อ่านหนังสือนิยายหรือคอลัมน์ข่าวบันเทิง การเริ่มต้นอ่านสิ่งที่ชอบที่สุดก่อนก็เปรียบเหมือนการเรียกน้ำย่อยเพื่อเสริมสร้างนิสัยรักการอ่าน ทำให้อยากอ่านหนังสือเพิ่มมากขึ้น

2. ฝึกการอ่านหนังสือทุกวัน อ่านวันละเล็กน้อย เช่น อ่านวันละ 1 หน้า หรือ 1 ตอน 1 ฉบับ ไม่ให้รู้สึกว่าเป็นภาระแก่ชีวิต ถือเป็นเรื่องปกติเหมือนกับการรับประทานอาหาร ให้คิดว่า

การอ่านหนังสือเป็นสิ่งมีประโยชน์และสามารถทำได้โดยไม่ลำบากอะไร เน้นย้ำว่าต้องอ่านบ่อยๆ ถ้าอ่านได้ทุกวันยิ่งดีจนเกิดความเคยชิน และรู้สึกว่ถ้าไม่อ่านหนังสือวันไหนเหมือนชีวิตขาดอะไรไปบางอย่าง วิธีการอ่านหนังสือได้ทุกวันทีเห็นได้ชัดก็คือ การอ่านหนังสือพิมพ์

3. ฝึกการอ่านหนังสือหรือเรื่องราวที่เราไม่เคยสนใจอ่านมาก่อน ทำไมจึงต้องอ่านสิ่งทีเราไม่เคยสนใจ คำตอบก็คือเพื่อที่เราจะๆ ได้รับความรู้อื่นเพิ่มขึ้น เปิดใจรับสิ่งใหม่ๆ เข้ามาในชีวิตมากขึ้น ในโลกปัจจุบันทีมีความรู้เพียงด้านเดียวคงไม่สามารถเจริญก้าวหน้าในชีวิตได้ดีเท่ากับคนที่รอบรู้และรู้กว้าง

4. เตือนตัวเองให้รู้จักพกพาหนังสือ ปากกา เมื่อเพื่อนๆ อ่านหนังสือหรือนิตยสารเล่มใดเล่มหนึ่งซึ่งไม่จบในครั้งเดียว อาจจะด้วยเหตุจำเป็นต่างๆ กันไป เสนอให้นำหนังสือเล่มนั้นๆ พกติดตัวเวลาเดินทางไปไหนมาไหน วางเมื่อไหร่ก็ลองหยิบขึ้นมาทีละเล็ทีละน้อย ส่วนปากกาก็เอาไว้สำหรับจดบันทึกหรือแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมจากการอ่านนั้น ได้ฝึกการคิดการเขียนไปในตัวด้วย

ศิริอร อินทร์ตลาดชุม (2545, น.12-13) ได้กล่าวถึงการสร้างนิสัยรักการอ่านสามารถทำได้หลายวิธีดังนี้

1. ฝึกรักการอ่านให้เป็นชีวิตจิตใจ ทุกครั้งที่มองเห็นหนังสือหรือวัสดุการอ่านใดก็ตาม ขอให้พยายามสร้างความรู้สึกว่าหนังสือเป็นเพื่อนที่ดีของเรา เป็นสิ่งทีมีคุณค่าสมควรแก่การอ่าน

2. ฝึกสร้างนิสัยใฝ่รู้ เมื่อมีความรู้สึกทีดีต่อการอ่าน จะเกิดความกระตือรือร้นทีจะแสวงหาความรู้อยู่เสมอ

3. ผู้ปกครองเป็นผู้ทีมีส่วนร่วมในการสร้างนิสัยให้เด็กๆ รักการอ่าน โดยการสละเงินซื้อหนังสือให้ลูกตั้งแต่เยาว์วัย หรือพาเข้าร้านขายหนังสือบ้าง ถ้าจะซื้อของขวัญให้ก็ควรเลือกซื้อหนังสือให้เป็นของขวัญแทนของเล่นราคาแพงๆ นอกจากนี้ผู้ปกครองควรปลูกฝังให้เด็กๆ รักการอ่านตั้งแต่เล็ก โดยการอ่านหนังสือประเภทนิทานให้ลูกฟังก่อนนอน และผู้ปกครองต้องเป็นผู้ทีนิยัรักการอ่าน เมื่อลูกเห็นตัวอย่างก็จะปฏิบัติตามแบบอย่างเราให้เห็นทุกวัน

4. พ่อและแม่ต้องหมั่นสำรวจว่าลูกน้อยอ่านหนังสืออะไร แล้วหาหนังสือประเภทนั้นๆ ให้ลูกอ่าน ซึ่งจะช่วยให้เด็กเต็มใจอ่านมากกว่าลูกบังคับ แม้ว่าลูกจะอ่านหนังสือการ์ตูนก็ควรตามใจ พ่อแม่มีหน้าที่ทีจะให้คำปรึกษาแนะนำ และระมัดระวังสื่อลามกทีลูกอาจได้รับจากสังคมภายนอกทีแอบแฝงมาในลักษณะต่างๆ และอย่าตกใจถ้าเกิดไปพบว่าลูกมีสื่อประเภทนี้แต่อธิบายให้ความเข้าใจในสิ่งทีลูกต้องให้กับเขาอย่างใจเย็น

5. เลือกหนังสือทีส่งเสริมความรอบรู้ประจำไว้ที่บ้าน หนังสือทีมีเนื้อหาสาระหลากหลายไว้ให้ลูกเมื่อเขาอยากอ่านหรือมีความพร้อมทีจะอ่านหนังสือ

6. หาเวลาว่างพาเด็กๆ ไปร้านหนังสือแทนการไปศูนย์การค้า พ่อแม่ควรเปิดโอกาสให้ลูกเลือกหนังสือที่เขาสนใจ ภายใต้คำแนะนำของพ่อแม่

7. พ่อแม่และลูกช่วยกันจัดบรรยากาศภายในบ้านให้เหมาะแก่การอ่าน เช่น หาโต๊ะและเก้าอี้ที่เหมาะสมสำหรับการอ่าน ห้ามบ่นว่าทำไมลูกไม่อ่านหนังสือหรือนำลูกไปเปรียบเทียบกับลูกของเพื่อนบ้านที่ขยันอ่านหนังสือ เพราะเสียงบ่นหรือการเปรียบเทียบเช่นนี้จะทำให้เด็กไม่อยากอ่านหนังสือ เกิดแรงต่อต้านการอ่านหนังสือ บรรยากาศการอ่านไม่ดีเกิดขึ้นทันที

8. การพาเด็กไปห้องสมุดบ่อยๆ จะเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยรักการค้นคว้า ค้นเคยกับการใช้ห้องสมุด รู้จักวิธีการค้นคว้าหนังสือตามระบบห้องสมุด ตลอดจนทำให้ลูกรู้สึกถึงความเอื้ออาทรของพ่อแม่ได้เป็นอย่างดี

9. พ่อแม่ควรอ่านหนังสือเล่มเดียวกับลูก การอ่านหนังสือเล่มเดียวกับลูกจะช่วยให้อ่านด้วยกันได้สะดวก รู้เรื่องและช่วยสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้ใหญ่กับเด็กได้ดีอีกด้วย

สรุปได้ว่าบ้านหรือครอบครัวเป็นแหล่งที่สำคัญในการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้แก่เด็ก รวมทั้งโรงเรียนก็มีส่วนสำคัญในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เพื่อปลูกฝังให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน

2.3 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

สาระของส่วนนี้จะกล่าวถึง ความหมายและลักษณะของการส่งเสริมการอ่าน ความหมายและลักษณะของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ประเภทการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน และวิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.3.1 ความหมายและลักษณะของการส่งเสริมการอ่าน

ไพพรรณ อินทนิล (2546, น.90) ได้ให้ความหมายของการส่งเสริมการอ่านไว้ว่า ในอดีตที่ผ่านมาผู้คนจะละเลยในส่งเสริมการอ่านให้กับเด็กอย่างจริงจัง พ่อแม่มักจะคิดว่าเป็นเรื่องของทางโรงเรียน ดังนั้นจึงรอไว้ให้เข้าโรงเรียนเสียก่อนค่อยเริ่มอ่านหนังสือ นอกจากนี้บางคนเข้าใจผิดว่าการที่เด็กจะชอบอ่านหนังสือหรือไม่ชอบอ่านนั้น เป็นเรื่องธรรมชาติของเด็กแต่ละคนไม่สามารถปลูกฝังได้ จึงปล่อยให้ตามแต่จะเป็นไปในที่สุด เมื่อเริ่มเรียนหนังสือก็ถูกปลูกฝังให้อ่านแต่หนังสือเรียนและทำการบ้านที่ครูทุกคนพร้อมใจกันมอบหมายในแต่ละวัน โดยไม่ได้มีแผนร่วมกัน เด็กจึงรู้สึกเบื่อหน่ายหนังสือจนกลายเป็นนิสัย จะอ่านหนังสือก็ต่อเมื่ออยู่ในวัยเรียนและเป็นหนังสือเรียนเท่านั้น แต่ในปัจจุบันนี้ได้มีการค้นคว้าทดลองจนเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าการอ่านควรได้รับการส่งเสริมการอ่านอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ก่อนเข้าโรงเรียน

2.3.2 ความหมายและลักษณะของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

วีระวรรณ วรรณโท (2545, น.67) กล่าวว่า กิจกรรมส่งเสริมการอ่านเป็นงานที่ห้องสมุดจะต้องทำขึ้นเพื่อชักจูงส่งเสริมให้ผู้มาใช้ห้องสมุดมีความเข้าใจในเรื่องของหนังสือ รู้จักวิธีอ่าน วิธีการเลือกใช้นั่งหนังสือ รู้จักวิธีสร้างวิจารณ์ในการอ่านให้เกิดนิสัยรักการอ่าน เพื่อดึงดูดให้เยาวชนสนใจในการอ่านเห็นความสำคัญ ความจำเป็น และเพลิดเพลินในการอ่าน ตลอดจนพัฒนาการอ่านของตนให้มีความเข้าใจมีเจตคติที่ดีต่อการอ่าน และมีรสนิยมที่ดีในการอ่าน

2.3.3 คุณภาพการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

แมนมาส ชวลิต (2529, น.218) ได้กล่าวถึงกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน จะมีลักษณะสำคัญดังนี้

1. จูงใจ ให้บุคคลที่เป็นเป้าหมายเกิดความพยายามที่จะอ่านให้แตกฉาน เพื่อจะได้รู้เรื่องราวที่น่ารู้ น่าสนุก ที่มีอยู่ในหนังสือ
2. เร้าใจ บุคคลที่เป็นเป้าหมาย อาจเป็นคนเดียวหรือกลุ่มคนทั่วไป ให้เกิดความอยากอ่านหนังสือ โดยเฉพาะหนังสือที่มีคุณภาพตามที่ประสงค์หรือผู้จัดกิจกรรมเห็นว่าควรอ่าน กิจกรรมจะชี้ให้เห็นว่า การอ่านเป็นสิ่งจำเป็น มีความสำคัญ มีประโยชน์ต่อบุคคล

2.3.4 ประเภทการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

อุทัยวรรณ ชิดสูงเนิน (2533, น.22 - 23) ได้สรุปการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านไว้ได้ดังนี้

1. การเล่านิทาน
2. การเล่าเรื่องจากหนังสือ
3. การแนะนำหนังสือ
4. การสนทนาเกี่ยวกับหนังสือ
5. การโต้วาทีเกี่ยวกับหนังสือ
6. การจัดนิทรรศการ
7. การจัดทำรายชื่อหนังสือที่น่าสนใจ
8. การอ่านหนังสือให้ฟัง
9. เกมแข่งขันเกี่ยวกับหนังสือ
10. การแสดงละครจากเรื่องในหนังสือ

2.3.5 วิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน มีบุคคล คณะบุคคล และหน่วยงานของราชการได้เสนอหลักการและวิธีการในการจัดกิจกรรมนี้ไว้เป็นจำนวนมาก จากการที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้ามาและรวบรวมจากเอกสารต่างๆ ปรากฏว่ามีผู้เสนอกิจกรรมส่งเสริมการอ่านไว้หลายกิจกรรมแต่ละกิจกรรม มีวิธีการจัดกิจกรรมดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การเล่านิทาน

การเล่านิทานเป็นวิธีหนึ่งในการปลูกฝังให้เด็กเกิดความรักสนใจในการอ่าน ตลอดจนพัฒนาตนเองให้มีนิสัยรักการอ่าน นิทานที่นอกจากจะสร้างความสนุกสนาน ยังช่วยพัฒนาการพูดและการเขียนได้เป็นอย่างดี

1.1 การเลือกรื่อง เรื่องที่จะนำมาเล่าควรมีคุณสมบัติ ดังนี้

1.1.1 มีคุณค่าแก่การ เช่น ให้ความสนุกสนาน มีคติสอนใจ

1.1.2 มีคุณค่า คือ คำนึงเวลาที่ต้องเตรียมตัวเล่า และค่านิยมของผู้ฟัง

1.1.3 เป็นเรื่องที่ทันสมัย ทันต่อสถานการณ์โลกปัจจุบัน จะทำให้การเล่าไม่น่า

เบื่อ

1.2 ลักษณะการเล่า อาจจำแนกได้ดังต่อไปนี้ (สมทรง แสงแก้ว, 2529, น.264)

1.2.1 การเล่าปากเปล่า เป็นการเล่าประกอบท่าทางและใช้เสียง

1.2.2 การเล่าโดยร้องเพลงประกอบ เช่น เพลงบรรยายลักษณะของสัตว์แต่ละชนิดใน

เรื่องนิทาน เป็นต้น

1.2.3 การเล่าโดยใช้หุ่น โดยเล่นหุ่นแบบต่างๆ ประกอบการเล่าคือ หุ่นถุงมือ หุ่น

กระดาษแบบหนังตะลุง หุ่นฟ้ายัดนุ่น เป็นต้น

1.2.4 การเล่นโดยใช้ภาพประกอบ โดยวาดภาพลงบนกระดาษ เวลาเล่ายกภาพ

ประกอบการเล่า

1.2.5 การเล่าด้วยการแสดงละคร โดยให้ผู้แสดงหลายคนแสดงบทบาทของตัวละคร

ต่างๆ ในเรื่องขณะเล่านิทาน

2) การเล่าเรื่องจากหนังสือ

การเล่าเรื่องจากหนังสือ (Book Talk) เป็นกิจกรรมที่มีความเหมาะสม สำหรับเด็กโต ระดับมัธยมศึกษา เรื่องในหนังสือที่ควรเล่าอาจเป็นสารคดี บันเทิง หนังสือวารสาร หรือเรื่องในหนังสืออ่านเสริมหลักสูตร และหยิบยกเอาคติในเรื่อง มากล่าวด้วย อนันต์ ส่งอำไพ (2528, น.18) การเล่าเรื่องจากหนังสือควรดำเนินการดังต่อไปนี้

2.1 การเลือกหนังสือ โดยอ่านหนังสือที่คาดว่าจะอยู่ในความสนใจของผู้ฟัง มีความทันสมัยกับเหตุการณ์ปัจจุบัน

2.2 ผู้เล่าเรื่องหนังสือต้องรู้ลึกชอบหนังสือที่จะนำมาเล่า เพราะถ้าผู้เล่าเองยังรู้สึกไม่ชอบ การที่จะชักจูงให้คนอื่นชอบด้วยก็คงเป็นไปได้ยาก ผู้เล่าต้องพยายามจับต่อนำเสนอในสิ่งที่จะทำให้ผู้ฟังสนใจ และจัดเริ่มที่จะพูดเพียงคร่าว ๆ เฉพาะหัวข้อเรื่องใหญ่ ๆ เพื่อช่วยความจำและลำดับขั้นตอนในการพูด

2.3 วิธีการเล่าเรื่องหนังสือ แบ่งอย่างกว้าง ๆ ได้ 3 วิธี คือ

2.3.1 เล่าเรื่องหนังสือที่มีแกนของเรื่องไม่สัมพันธ์กัน จากการที่ผู้เล่าได้อ่านหนังสือเล่มนั้น ๆ มาแล้ว จึงสามารถแนะนำแก่ผู้ฟังได้ว่าหนังสือเล่มใดเหมาะสมกับผู้ที่มีประสบการณ์หรือสนใจอย่างไร เพื่อที่แต่ละบุคคลจะเลือกหนังสือได้ตรงตามความสนใจ และความต้องการของตนเอง หรืออย่างน้อยก็เป็นการให้แนวคิดเพื่อนำไปใช้ในการเลือกหนังสือด้วยตนเอง

2.3.2 การเล่าเรื่องหนังสือเมื่อมีเวลาน้อย โดยพูดถึงหนังสือเล่มใดเล่มหนึ่งอย่างละเอียดและพูดถึงหนังสือเล่มอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กันอย่างสั้น ๆ ซึ่งอาจเป็นหนังสือวิชาเดียวกันหรือมีโครงเรื่องเหมือนกันก็ได้

การเริ่มต้นรายการเป็นสิ่งสำคัญไม่น้อยกว่าการเล่าเรื่องหนังสือผู้เล่าจะต้องหาวิธีสร้างอารมณ์คล้อยตามหรือดึงดูดความสนใจของผู้ฟังมาสู่เรื่องที่จะเล่าจึงอาจทำได้โดยการพูดถึงเหตุการณ์ที่น่าสนใจที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นหรือระยะเวลาไม่นานนัก เรื่องที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์หรือจากรายการโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยมจากจุดเริ่มต้นจะนำไปสู่หนังสือเล่มแรกที่พูดถึง ซึ่งควรเป็นหนังสือที่น่าสนใจและอ่านกันได้ทุกคน แล้วจึงเริ่มไปสู่หนังสือเล่มยาก ๆ ต่อไป

การเล่าเรื่องหนังสือนั้น ควรจะดึงต่อนที่น่าตื่นเต้น น่าสนใจของเรื่องออกมาเล่า โดยคำนึงถึงความสำคัญ 2 ประการคือ การไม่เล่าเรื่องหนังสือที่ผู้เล่าเองไม่เคยอ่าน และไม่เล่าเรื่องหนังสือจนถึงตอนจบของเรื่อง โดยหยุดตรงจุดสุดยอด (Climax) หรือก่อนจะถึงจุดคลี่คลายของเรื่องเล็กน้อยต่าง ๆ เพราะผู้ฟังจะไม่สนใจหนังสือเล่มนั้นอีกเลย และต้องคำนึงเสมอว่า การเล่าเรื่องหนังสือนั้น ได้บรรลุวัตถุประสงค์การอ่านหนังสือด้วยตนเองไม่ได้ พร้อมกันนี้การเล่าเรื่องหนังสือที่ดีต้องให้ความสนุกสนาน น่าสนใจทั้งแก่ผู้ฟังและผู้เล่า

3) การแนะนำหนังสือ

การแนะนำหนังสือเป็นวิธีการชักชวนหรือเร้าใจให้ผู้ฟังสนใจในการอ่านวิธีหนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากการเล่าเรื่องจากหนังสือเล็กน้อย โดยผู้แนะนำไม่ต้องเล่าเรื่องให้ละเอียดนัก เพียงบอกเรื่องย่อ ๆ พอสังเขป เน้นการวิเคราะห์ข้อดี ข้อบกพร่อง และประโยชน์ที่ผู้ฟังจะได้รับ การแนะนำ

ควรให้เหมาะสมกับวัย ระดับการศึกษา และพื้นฐานความรู้ของผู้ฟังด้วย การแนะนำหนังสือ
ดำเนินการดังนี้ (รสา วงศ์ยังอยู่, 2529, น.388 – 390)

3.1 การเลือกหนังสือที่จะแนะนำ ควรเน้นหนังสือต่อไปนี้ คือหนังสือที่คนสนใจและ
เป็นประโยชน์ในกลุ่ม หนังสือทางวิชาการที่ใช้สอนในหลักสูตรหนังสืออ้างอิง หนังสือชุด หนังสือ
สารคดี หนังสือนวนิยาย หนังสือสำหรับเด็ก หนังสืออ่านประกอบ หนังสือใหม่ หนังสือที่ชนะการ
ประกวด เป็นต้น

3.2 ระยะเวลาในการแนะนำ ใช้เวลาประมาณ 15 – 45 นาที แล้วแต่จำนวนเล่มและกลุ่ม
ผู้ฟัง

3.3 การเตรียมตัวแนะนำมีดังนี้

3.3.1 ประสานงานกันระหว่างบรรณารักษ์ ครู อาจารย์ที่สอนวิชาการ ชมรมหรือ
ชุมนุมต่าง ๆ เพื่อทราบความต้องการหนังสือที่จะแนะนำ

3.3.2 ศึกษาจากการวิจารณ์หนังสือที่มีผู้อ่านวิจารณ์ไว้ พร้อมกับการวิเคราะห์วิจารณ์
ของตนเอง

3.3.3 อ่านหนังสือที่จะแนะนำอย่างละเอียด

3.3.4 บันทึกลงในแบบบันทึกการอ่าน โดยบันทึกข้อมูลทางบรรณานุกรม เรื่องย่อ
แง่คิด ประโยชน์ที่ได้ เป็นต้น

3.4 วิธีแนะนำ ดำเนินการดังนี้

3.4.1 มีท่าทางที่แสดงความมั่นใจในการแนะนำ

3.4.2 นำหนังสือที่จะแนะนำมาแสดงด้วย

3.4.3 แนะนำให้เหมาะสมแก่วัยของผู้ฟัง

3.4.4 ให้ข้อมูลทางบรรณานุกรมแจ่มแจ้ง

3.4.5 ไม่ต้องแนะนำรายละเอียดมากเกินไป เน้นตอนสำคัญ ๆ ตอนที่จะให้
ประโยชน์แก่ผู้ใช้และวิธีใช้

3.4.6 แนะนำส่วนต่างๆ ที่สำคัญของหนังสือ เช่น รูปภาพ แผนที่ กราฟ
บรรณานุกรม เป็นต้น

3.4.7 พูดเสียงดังให้ผู้ฟังได้ยินชัดเจน ออกเสียงให้ถูกต้องวิธี

3.4.8 ให้แง่คิดที่เป็นประโยชน์

3.4.9 ไม่แนะนำซ้ำซาก ไม่ใช่คำ เอ้อ อ้า จนเป็นที่รำคาญ

3.4.10 ถ้าเป็นเรื่องที่มีเนื้อหาเดียวกัน หรือเป็นชุด ให้แนะนำทีละเล่ม

3.5 การประชาสัมพันธ์ โดยระบุวัน เวลา สถานที่ เรื่องที่จะแนะนำ อาจแจ้งให้ทราบล่วงหน้าทางวาจาหรือการจัดนิทรรศการ

หนังสือที่จะนำมาแนะนำต้องจัดเตรียมพร้อมไว้เพื่อจัดบริการให้อ่าน อาจติดตามผลได้จากการสังเกตการอ่าน และอาจให้ผู้อ่านกรอกแบบสอบถามเพื่อนำมาประเมินผลแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น

4) การสนทนาเกี่ยวกับหนังสือ

การสนทนาเกี่ยวกับหนังสือ เป็นกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่เกิดขึ้นจากพื้นฐานพฤติกรรมของคนเราที่ชอบสนทนากันถึงเรื่องต่างๆ เช่น เล่าถึงภาพยนตร์ที่ตนดูแล้วชอบ หรือหนังสือที่อ่านแล้วจับใจ เป็นต้น เป็นการกระตุ้นให้เกิดความอยากอ่าน แต่การสนทนาเรื่องหนังสือที่จัดเป็นกิจกรรมส่งเสริมการอ่านนั้นจะมีกระบวนการที่เป็นระบบ ซึ่งนอกจากจะทำให้การสนทนานั้นเป็นเรื่องประเทืองปัญญาในชีวิตประจำวันแล้ว ยังช่วยพัฒนาการอ่านไปสู่ระดับวิเคราะห์ วิจักษ์ และสังเคราะห์อีกด้วย ผู้สนทนาจะเป็นผู้ซึ่งมีการพัฒนาการในการอ่านมากแล้ว ส่วนผู้ฟังการสนทนาและบางคนที่ร่วมสนทนาซึ่งอาจยังไม่พัฒนาการอ่านของตนไปได้มากนัก ก็จะได้ประโยชน์จากการฟังข้อคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือนั้นๆ ด้วยการสนทนาเกี่ยวกับหนังสือมีวิธีการดำเนินงานดังนี้ แม้นมาส ชวลิต (2529 , น. 362)

4.1 การเลือกหนังสือเพื่อสนทนา ควรเป็นหนังสือที่มีข้อความน่าสนใจ เช่น สามารถวิเคราะห์ได้หลายแง่มุม ให้ข้อมูลเชื่อถือได้ มีวิธีการเขียนที่ชวนให้อ่าน เป็นต้น อาจเป็นหนังสือที่ได้รับรางวัลหรือหนังสือที่น่าสนใจ

4.2 การกำหนดผู้นำสนทนา ผู้นำสนทนาต้องเป็นนักอ่านที่มีพัฒนาการอ่านมาก แล้วกลุ่มผู้นำสนทนาควรมีอย่างน้อย 4 – 5 คน ที่มีประสบการณ์ ทัศนคติ และความรู้ และความสนใจแตกต่างกันเพื่อจะได้ข้อคิดเห็นแตกต่างกันออกไป โดยมีคนหนึ่งนำสนทนาทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการสนทนา

4.3 การเตรียมตัวสนทนา ผู้นำสนทนาจะต้องอ่านหนังสือเล่มที่จะสนทนาอย่างละเอียดถี่ถ้วนตั้งแต่เจตนาธรรมของผู้เขียนเค้าโครงเรื่อง แก่นของเรื่อง วิธีเสนอเรื่อง ข้อความประทับใจ ประโยชน์ที่ผู้อ่านจะได้รับ จำนวนภาษา

4.4 การกำหนดหัวข้อสนทนา ผู้นำสนทนาจะต้องหาหรือกันเพื่อกำหนดหัวข้อเรื่องที่จะสนทนาที่ครอบคลุมหัวข้อทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับหนังสือเล่มนั้นๆ และแบ่งหน้าที่กันว่าใครจะกล่าวเน้นหนักในแง่ใด ซึ่งขึ้นอยู่กับความถนัดและความสนใจของแต่ละคน

4.5 การกำหนดเวลาสนทนาควรกำหนดเวลาสำหรับการสนทนาประมาณ 1 – 2 ชั่วโมง โดยผู้นำสนทนาแต่ละคนควรจะได้พูดคนละ 2 รอบ และควรให้ผู้ฟังมีเวลาซักถามหรือเสนอข้อคิดเห็นประมาณ 30 นาที

4.6 หน้าทีของผู้ดำเนินการสนทนา มีหน้าที่อย่างเดียวกับผู้ดำเนินการอภิปราย โดยจะต้องเป็นผู้คิดหัวข้อการสนทนาร่วมกับผู้นำสนทนา เมื่อเริ่มการสนทนาจะเป็นผู้อธิบายถึงหัวข้อการสนทนาพอเป็นสังเขป และแนะนำผู้นำสนทนาแต่ละคน เชิญผู้นำสนทนาให้พูดทีละคนตามลำดับ เมื่อผู้นำสนทนาทุกคนกล่าวจบแล้ว ผู้ดำเนินการสนทนาจะสรุปประมวลข้อคิดเห็นของทุกคน หลังจากนั้น ก็เปิดโอกาสให้ผู้ฟังซักถามและเสนอข้อคิดเห็นของตน และเมื่อการสนทนาและการซักถามหรือแสดงข้อคิดเห็นจบลงแล้ว ผู้ดำเนินการควรปิดรายการด้วยการเชิญชวนให้ผู้ฟังติดตามหาอ่าน หนังสือเรื่องที่น่ามาสนทนาต่อไป

4.7 อุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดสนทนา ผู้นำการสนทนาควรจัดทำข้อมูลทางบรรณานุกรม เรื่องย่อ และบรรณนิทัศน์แจกแก่ผู้ฟัง จัดแสดงหนังสือให้เห็นหรือในกรณีที่ต้องอ้างถึงภาพหรือแผนภูมิในเรื่อง ควรถ่ายทำภาพนิ่ง หรือเขียนลงบนแผ่นใสฉายให้ผู้ฟังดูด้วย

5) การโต้วาทที่เกี่ยวกับหนังสือ

การโต้วาทที่สามารถนำมาใช้เป็นกิจกรรมส่งเสริมการอ่านได้อย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์จะให้ ผู้ฟังได้รับข้อคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือทั้งด้านดีและไม่ดี ได้ฟังข้อคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือเล่มนั้น หรือในเรื่องนั้น ๆ จากบุคคลหลายคนทุกแง่มุม ช่วยให้ผู้ฟังรู้จักอ่านโดยไตร่ตรอง รู้จักมองหนังสือหลายด้าน นอกจากนี้ผู้ที่ฟังการโต้วาทนี้อาจอ่านหนังสือเล่มนั้น ๆ ก่อน เพื่อจะได้เปรียบเทียบข้อคิดเห็นของตนกับข้อคิดเห็นของผู้โต้วาทที่อีกด้วยโดยวิธีการดังนี้

5.1 กำหนดหัวข้อหรือประเด็นที่จะนำมาใช้ในการโต้วาท โดยเลือกหัวข้อที่ดึงดูดความสนใจในด้านแง่บวกแง่ลบ อาจเป็นเรื่องเกี่ยวกับหนังสือประเภทที่เป็นที่ขงใจของคนส่วนมาก เช่น หนังสือการ์ตูนมีประโยชน์หรือไม่หรือเป็นความคิดรวบยอดของหนังสือบางเล่ม เช่น ความรักคือความทุกข์ เป็นต้น การกำหนดประเด็นควรทำล่วงหน้าการโต้วาทที่นานพอสมควร เพื่อให้ผู้เข้าร่วมการโต้วาทมีเวลาเตรียมตัวอ่านหนังสือที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่กำหนด

5.2 การกำหนดบุคคลผู้โต้วาท ซึ่งประกอบด้วย ประธานการโต้วาท 1 คน ฝ่ายเสนอและฝ่ายค้าน ประกอบด้วยหัวหน้าฝ่ายละ 1 คน และผู้สนับสนุนฝ่ายละไม่เกิน 4 คน

5.3 กำหนดหน้าที่คณะบุคคลผู้โต้วาท ดังนี้

5.3.1 ประธานการโต้วาท มีหน้าที่เปิดการโต้วาทที่ แจ้งมติให้ผู้ฟังทราบ กล่าวแนะนำผู้โต้วาททั้ง 2 ฝ่าย ซึ่งแจ้งเกี่ยวกับมติให้ทราบ กำหนดเวลาให้แต่ละคนพูด เชิญผู้โต้วาทพูดตามลำดับ เมื่อกล่าวครบทุกคนแล้วเชิญหัวหน้าฝ่ายค้านสรุป และเชิญหัวหน้าเสนอสรุปที่หลัง ฟังความคิดเห็นของกรรมการ ประกาศแจ้งผลการโต้วาท แล้วกล่าวขอบคุณผู้เข้าร่วมโต้วาททุกคน

5.3.2 ผู้ได้วาทิ จะต้องอ่านหนังสือที่เกี่ยวกับยุดติที่จะพูให้ละเอียด เลือกสรรคำพูดให้เหมาะสมกับหลักการ ควบคุมอารมณ์ให้เยือกเย็นสุขุม หาเหตุผลมาหักล้างโต้ตอบโต้ทันท่วงที่ไม่พูดนอกประเด็น เคารพผู้ฟัง และรักษาเวลา

5.3.3 กรรมการผู้ตัดสิน ยึดหลักในการตัดสินคือ ผู้ได้วาทิพูดตรงประเด็นหรือไม่ เหตุผลข้อมูลเชื่อถือได้เพียงใด หักล้างประเด็นของฝ่ายตรงข้ามได้ดีเพียงใด และวิธีการพูดใช้วาทศิลป์ โน้มน้าวใจผู้ฟังดีเพียงใด เป็นต้น

6) การจัดนิทรรศการ

การจัดนิทรรศการมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสนอเรื่องราวที่น่าสนใจให้นักเรียนได้รู้ได้เห็นเกิดความใฝ่รู้ในเรื่องที่น่าสนใจต่างๆ และสามารถค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองจากวัสดุต่างๆ ในห้องสมุด เป็นการเชิญชวนให้นักเรียนเข้าใช้ห้องสมุดมากยิ่งขึ้น โดยวิธีการดังนี้

6.1 กำหนดหัวข้อเรื่องที่จะจัด อาจวางแผนไว้ตลอดปี โดยกำหนดไว้อย่างคร่าวๆ แต่ต้องให้สอดคล้องกับสถานการณ์ขณะนั้นๆ

6.1.1 วันสำคัญต่างๆ เช่น วันทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น

6.1.2 เทศกาลตามประเพณี เช่น วันสงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่ วันลอยกระทง

6.1.3 หนังสือใหม่ในห้องสมุด

6.1.4 หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสือชนะการประกวด หรือได้รับรางวัลต่างๆ

6.1.5 การใช้ห้องสมุด อาจเป็นการแนะนำห้องสมุดตอนเปิดภาคเรียน

6.2 เลือกสถานที่จัดนิทรรศการ ครูบรรณารักษ์ควรจะเลือกดูว่าจัดบริเวณใดที่สะดวกตาหรือใกล้ทางผ่านไปมาของผู้ใช้

6.3 ร่างผังการจัดนิทรรศการคร่าว ๆ ลงบนกระดาษว่าจะจัดอย่างไร จะใช้วัสดุอะไร

6.4 จัดเตรียมอุปกรณ์ เช่น หนังสือ เป็นต้น และควรมีรายชื่อหนังสือที่แนะนำให้ผู้ชมไปอ่านเพิ่มเติม

6.5 จัดสถานที่ให้สวยงาม สะดุดตา มีลักษณะเด่น น่าสนใจ

6.6 ช่วงเวลาที่จัดนิทรรศการ ไม่ควรจัดแล้วเก็บเร็วเกินไป ที่เหมาะสมประมาณ 1 – 3 สัปดาห์

6.7 การประชาสัมพันธ์ การจัดนิทรรศการทุกครั้งควรประชาสัมพันธ์ให้ครูและนักเรียนได้ทราบ

7) การจัดทำรายชื่อหนังสือที่น่าสนใจ

การจัดทำรายชื่อหนังสือที่น่าสนใจ เป็นการจัดทำรายชื่อหนังสือที่ได้รับมาใหม่และรายชื่อหนังสือที่น่าสนใจแจกแก่ผู้ใช้ห้องสมุด การจัดทำควรเลือกหนังสือที่เหมาะสมแก่วัยของ

ผู้อ่าน ควรอ่านหนังสือทุกเล่มเพื่อแน่ใจในคุณภาพ ประโยชน์ และสอดคล้องกับความต้องการของผู้อ่าน โดยให้ข้อมูลทางบรรณกรรมของหนังสือและข้อมูลอื่น ๆ แม้นมาส ชาลิต (2529, น.345)

- 7.1 เนื้อหาโดยส่วนรวมของหนังสือเล่มนั้น
- 7.2 เรื่องเด่นๆ ของหนังสือ
- 7.3 ข้อดีอื่นๆ เช่นรูปเล่ม ลำนวนการเขียน ภาพประกอบ
- 7.4 เป็นหนังสือใหม่ ไม่ล้าสมัย ทันต่อสถานการณ์

8) การอ่านหนังสือให้ฟัง

การอ่านหนังสือให้ฟัง เป็นกิจกรรมที่จะจูงใจให้ผู้ฟังเกิดความรักหนังสืออยากติดตามเรื่องที่ได้ฟังต่อไปด้วยตนเอง ผลพลอยได้อีกอย่างหนึ่งที่มีประโยชน์คือ ได้ฟังการอ่านออกเสียงที่ถูกต้อง การอ่านถูกวิธี ได้ฟังความไพเราะของภาษาอันเป็นประโยชน์ในการเรียนภาษาอีกด้วย (กานต์มณี สักดิ์เจริญ, 2529, น.339)

การอ่านหนังสือให้ฟัง มีวิธีการจัดกิจกรรมดังนี้ (กานต์มณี สักดิ์เจริญ, 2529, น.342)

8.1 องค์ประกอบของการอ่านหนังสือให้ฟัง มีดังต่อไปนี้

8.1.1 ผู้อ่าน จะต้องมั่นใจตนเองว่าเป็นผู้มีความสามารถในการอ่าน เช่น อ่านได้ถูกต้องตามอักขรวิธี อ่านได้ชัดเจน เว้นวรรคตอนถูกต้อง เป็นต้น

8.1.2 สิ่งที่จะอ่านมีหลายอย่างเช่น บทความจากหนังสือพิมพ์ หรือวารสาร หนังสือประเภทต่าง ๆ ประกาศต่าง ๆ เป็นต้น

8.1.3 ผู้ฟัง เป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการอ่านหนังสือให้ฟัง หลายประการ เช่น ได้ฟังความไพเราะของภาษา การอ่านออกเสียงที่ถูกต้องได้รู้จักหนังสือดี ทราบข่าว เรื่องราวที่น่าสนใจ อันจะเป็นแนวทางในการอ่านและการศึกษาค้นคว้าต่อไป

8.2 การเตรียมการ มีดังนี้

8.2.1 การเลือกเรื่อง มีดังนี้

8.2.1.1 เลือกเรื่องให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟังตามวัย วาระและ โอกาส

8.2.1.2 เลือกเรื่องให้เหมาะสมกับความถนัดและบุคลิกของผู้อ่าน

8.2.1.3 ถ้าเป็นหนังสือ เมื่อเลือกเรื่องใดแล้ว เลือกตอนที่น่าสนใจ ซึ่งเป็นตอนที่ดีที่สุดในหนังสือเล่มนั้น หรืออาจจะเลือกบางบท บางส่วนของบท เพื่อชวนให้ผู้ฟังอยากติดตามอ่านต่อไป

8.2.2 การเตรียมตัวสำหรับผู้อ่าน มีดังนี้

8.2.2.1 ต้องทราบว่าเป็นการอ่านต่อหน้าผู้ฟังกลุ่มขนาดใด หรืออ่านผ่านสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หรือเสียงตามสาย

8.2.2.2 หนังสือหรือสิ่งพิมพ์ที่จะอ่าน ควรค้นหน้าหรือตอนที่อ่านไว้ให้เรียบร้อย ถ้ามีหลายตอนอาจบันทึกหัวข้อเรื่องไว้ที่บนกระดาษค้นหน้าหนังสือทุกๆ เรื่องที่จะอ่าน

8.2.3 สถานที่จัดกิจกรรม จัดได้หลายแห่งตามความเหมาะสม เช่น หน้าเสาธง ห้องสมุด ห้องเรียน ห้องประชุม ห้องส่งเสียงตามสาย สถานีวิทยุ เป็นต้น ถ้าเป็นการอ่านที่ผู้อ่านและผู้ฟังต้องเห็นหน้ากัน ควรจัดที่นั่งให้มองเห็นกันชัดเจน

8.2.4 อุปกรณ์การอ่าน ใช้อุปกรณ์ตามความเหมาะสม เช่น ภาพประกอบ เพลง ประกอบ การแสดงหุ่น ป้ายนิทรรศการ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เป็นต้น

8.2.5 การประชาสัมพันธ์ โดยบอกให้ผู้ฟังทราบว่าอ่านหนังสือให้ฟังในวันใด เวลาใด ใครเป็นผู้อ่าน จัดที่ไหน มีการจัดกิจกรรมประกอบอะไรบ้าง เป็นต้น

8.3 วิธีการอ่านหนังสือให้ฟัง มีดังนี้

8.3.1 ท่าทางการอ่านควรอยู่ในอาการสำรวม มีลักษณะชวนให้อยากฟัง

8.3.2 การอ้าริมทวารให้สั้นแต่เข้าใจให้ผู้ฟังสนใจ

8.3.3 อ่านออกเสียงให้ชัดเจนฟังได้ทั้งถึง มีน้ำเสียงเหมาะกับเนื้อเรื่องที่อ่าน

8.3.4 อ่านออกเสียงให้ถูกต้องตามอักขรวิธี

8.3.5 ทอดจังหวะให้เหมาะสม

8.3.6 ผู้อ่านควรมองหน้าผู้ฟังเป็นระยะๆ

8.4 ลักษณะกิจกรรมการอ่านหนังสือให้ฟังมีดังนี้

8.4.1 อ่านในรายการเสียงตามสาย

8.4.2 ประกวดการอ่านหนังสือให้ฟัง

8.4.3 กิจกรรมอ่านหนังสือในครอบครัว

8.4.4 อ่านหนังสือทางวิทยุกระจายเสียง

9) เกมแข่งขันเกี่ยวกับหนังสือ

เกมแข่งขันเกี่ยวกับหนังสือเป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมให้เด็กสนใจในการอ่านการค้นคว้า และสนใจเข้าใช้ห้องสมุดของโรงเรียน ลักษณะของเกมแข่งขันเกี่ยวกับหนังสือ มีดังต่อไปนี้

9.1 แข่งขันทายปัญหาเกี่ยวกับหนังสือ เช่น เล่าเรื่องหนังสือให้ฟังแล้วให้ทายชื่อหนังสือ ให้ต่อคำประพันธ์ เป็นต้น ลักษณะของปัญหาควรเป็นดังนี้

9.1.1 เป็นความรู้ที่สามารถค้นหาคำตอบได้จากหลายแห่ง

9.1.2 เป็นความรู้เฉพาะวิชาใดวิชาหนึ่ง

9.1.3 ปัญหาเขาวัว อันเป็นการฝึกไหวพริบและวิจารณญาณของผู้ตอบปัญหานั้น ๆ

9.2 แข่งขันให้หาหนังสือเล่มที่ต้องการให้เร็วที่สุด ด้วยวิธีการของ การใช้ห้องสมุดที่ ถูกต้อง

9.3 แข่งขันหาคำศัพท์หรือเรื่องราวจากพจนานุกรมและสารานุกรม

9.4 จัดประกวดคำขวัญเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุด

9.5 เกมการใช้ห้องสมุด ใช้วิธีการแสดงภาพการใช้ห้องสมุดประกอบเพลงเด็กนอกจาก การแสดงภาพยังใช้การแสดงท่าทางประกอบภาพ ผู้ชนะรางวัลคือผู้ที่สามารถสรุปใจความ เกี่ยวกับการใช้ห้องสมุดในประเด็นต่างๆ จากภาพและท่าทางการแสดง (นุชรี ตรี โจนันต์, 2527, น.18)

10) การแสดงละครจากเรื่องในหนังสือ

การส่งเสริมการอ่าน โดยการผ่านทาง การแสดงละครนั้นสามารถทำได้ และถ้าทำได้จะมีสัมฤทธิ์ผลที่น่าพอใจ ในแง่ของการอ่านบทละครจะทำให้เกิดจินตนาการและมีสมาธิเพื่อให้เข้าใจ บทบาทของตัวละคร และมองเห็นตัวละครในมโนทัศน์ได้ชัดเจน ในการสอนให้เด็กอ่านบทละคร นอกจากให้อ่านในใจแล้ว ต้องให้อ่านออกเสียง และอาจมอบให้เด็กหลายๆ คนอ่านบทละครเรื่อง เดียวกันให้เกิดความเข้าใจบทบาทของตัวละครต่างๆ จากนั้นก็ฝึกให้เด็กรู้จักใส่อารมณ์และความรู้สึก เข้าไปซึ่งเป็นการแปรตัวหนังสือออกมาเป็นคำพูดและท่าทาง เป็นการฝึกทักษะการอ่านหนังสือ ของเด็ก และเป็นการเปิด โอกาสให้เด็กกล้าแสดงออก ซึ่งความคิดและท่าทางต่างๆ ด้วย (อุบล บุญชู, 2525, น.42)

2.4 บทบาทของผู้บริหารและครูบรรณารักษ์ในการส่งเสริมการอ่าน

2.4.1 บทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมการอ่าน

ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมการอ่านของ โรงเรียนโดยเฉพาะการสนับสนุนการจัดกิจกรรมห้องสมุดโรงเรียน มุมหนังสือ ส่งเสริมให้ โรงเรียนจัดทำแผน โครงการและงบประมาณเพื่อการจัดซื้อเพื่อการจัดซื้อหนังสือส่งเสริมการอ่าน ในห้องสมุด โรงเรียนควรมีหนังสือเสริมประสบการณ์ที่ส่งเสริมความรู้เพิ่มเติมให้กับผู้เรียน เสริมสร้างลักษณะนิสัยพัฒนาบุคลิกภาพสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้อ่านเพื่อระเืองปัญญาและกลุ่มเวลาอารมณ์ สนับสนุนให้โรงเรียนมีครูบรรณารักษ์ทำงานใน ห้องสมุดเต็มเวลา สนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน สอนวิธีการใช้ห้องสมุด แนะนำการอ่านเพื่อศึกษาและพัฒนาบุคลิกภาพเป็นรายกลุ่มหรือรายบุคคล แนะนำครูที่สอน รายวิชาให้เข้าใจนโยบายของโรงเรียน และสนับสนุนการสอนของครู โดยวิธีบูรณาการหนังสือ อื่นๆนอกเหนือจากหนังสือเรียนในการสอนรายวิชา เน้นการสอนให้ผู้เรียนรู้จักค้นคว้าด้วยตนเอง

ฝึกหัดให้รู้จักฟัง พูด อ่าน เขียน ควบคู่กันไปแนะนำผู้เรียนให้รู้จักซักถาม สนับสนุนให้ใช้คำถาม เพื่อให้ได้ความรู้ลึกซึ้งและกว้างขวาง ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในแจ่มแจ้ง (กรมวิชาการ, น.212-213)

บทบาทการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของผู้บริหารโรงเรียน ในทัศนะของนางนุช พิเศษจันทน์ (2529, น.42-43) มี 2 ด้านคือ

1) ด้านงบประมาณ ผู้บริหารมีบทบาทในด้านการจัดสรรงบประมาณสนับสนุน โครงการแผนงานส่งเสริมการอ่านจากเงินงบประมาณแผ่นดิน เงินบำรุงการศึกษา เงินที่ได้จากการบริจาค หรืออื่นๆ เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

2) ด้านการส่งเสริมบุคลากร ผู้บริหารมีบทบาทในการให้เสรีภาพการปฏิบัติงานของครู สนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน มีส่วนรวมในการจัดกิจกรรม ให้คำแนะนำปรึกษา เกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ในการจัดกิจกรรม เปิดโอกาสให้ครูได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมโดยการศึกษาต่อ ในระดับสูงขึ้น ส่งครูไปอบรมเกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนให้มีห้องสมุดหรือมุมหนังสือขึ้นใน โรงเรียน จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเช่น การเล่านิทาน การอ่านหนังสือให้ฟัง การจัดประกวดการอ่านเปลี่ยนวิธีสอนของครูจากการฟังคำบอกเล่าเป็นการสอนให้รู้จักศึกษาหาความรู้จากหนังสือ หลากๆเล่ม ให้รางวัลเป็นหนังสือแก่นักเรียนที่ทำความดี จัดเวลาให้นักเรียนใช้ห้องสมุดอย่างน้อย สัปดาห์ละคาบวิชา จัดทำโครงการแก้ไขปัญหาการอ่านของนักเรียน ทำความเข้าใจกับผู้ปกครอง เรื่องความสำคัญของการอ่าน ผู้บริหาร ครู บรรณารักษ์ห้องสมุดจะต้องทำตัวเป็นแบบอย่างของนักอ่านที่ดี

ศรีรัตน์ เจริญถิ่นจันทร์(2536, น.154-158) กล่าวถึงบทบาทสำคัญของผู้บริหารในการ ส่งเสริมกิจกรรมรักการอ่านโดยมีแนวปฏิบัติดังนี้

1) กำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการสอนโดยใช้ห้องสมุด ให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และเพื่อให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปตามนโยบาย ผู้บริหารควรติดตามผลการสอนของครูสม่ำเสมอ หากพบปัญหาการปฏิบัติงานผู้บริหารควรวางแผนร่วมกับครู เพื่อแก้ปัญหา เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามเป้าหมาย ปัญหาสำคัญของโรงเรียนส่วนใหญ่คือ วัสดุห้องสมุดไม่เพียงพอ ไม่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ หลักสูตรขาดบรรณารักษ์ที่มีความรู้ด้าน บรรณารักษ์ ขาดเครื่องมือช่วยค้นคว้าให้บริการ ขาดการประชาสัมพันธ์ห้องสมุด และขาดความร่วมมือระหว่างครูบรรณารักษ์ และครูผู้สอนในการจัดหาหนังสือและวัสดุให้ความรู้อื่นๆเข้าห้องสมุด

2) ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดห้องสมุดโรงเรียน และสนับสนุนให้การดำเนินงาน และการให้บริการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น จัดหาเงินสนับสนุน โดยอนุมัติให้ใช้เงินบำรุง

การศึกษาหรือเงินงบประมาณแผ่นดิน หรือเงินจากแหล่งอื่นที่พอจะหาได้ เช่น จากสมาคมศิษย์เก่า จากบริการ ฯลฯ เพื่อซื้อหนังสือ ตลอดจนวัสดุครุภัณฑ์ที่จำเป็น ตลอดจนสำหรับกิจกรรม ส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน และบริการอื่นๆ

3) จัดให้มีผู้รับผิดชอบงานห้องสมุดโดยตรงและปฏิบัติงานเต็มเวลา อย่างน้อย 1 คน โดยพิจารณาคัดเลือกจากผู้สมัครใจทำงานนี้มากกว่าใช้วิธีบังคับ และควรเป็นบุคคลที่มีความรู้ทางด้านบรรณารักษศาสตร์ หรือผ่านการอบรมเกี่ยวกับงานห้องสมุดมาบ้าง หากผู้รับผิดชอบงานห้องสมุดไม่มีความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์ แต่รักจะทำงาน ควรสนับสนุนให้มีโอกาสได้ไปศึกษา ดูงานจากห้องสมุดอื่นๆ หรือสนับสนุนให้เข้ารับการศึกษอบรมจากสถาบันที่เปิดสอน หรือจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานห้องสมุด เช่น ที่สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ซึ่งจัดอบรมหลักสูตรระยะสั้นในภาคฤดูร้อนเป็นประจำทุกปี

4) ให้ผู้รับผิดชอบงานห้องสมุดมีส่วนร่วมเห็น ในการจัดงบประมาณและวางแผนการดำเนินงานห้องสมุด โดยการปรึกษาหารือร่วมมือกัน

5) ให้กำลังใจแก่ผู้ทำงานห้องสมุดอย่างสม่ำเสมอ เพราะลักษณะงานห้องสมุด เหมือนกับการปิดทองหลังพระ การให้กำลังใจทำได้หลายวิธี เช่น ชมเชยเมื่อทำความดี ท้วงติงเมื่อเห็นว่าควรแก้ไข แนะนำเมื่อเห็นว่าดีกว่า การกระทำเหล่านี้จะต้องทำด้วยความจริงใจ การเข้าไปใช้ห้องสมุดอย่างสม่ำเสมอเป็นตัวอย่างแก่ครู อาจารย์ และนักเรียน ก็นับว่าเป็นวิธีให้กำลังใจอย่างดี ต่อผู้ทำงานห้องสมุด

สรุปบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการอ่าน คือการกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมให้บุคลากรทุกฝ่ายร่วมกันแก้ปัญหาการอ่านของนักเรียน สนับสนุนด้านงบประมาณเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการอ่าน สนับสนุนการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร สนับสนุนและส่งเสริมงานบรรณารักษ์และห้องสมุด ให้เป็นเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านของผู้เรียน โดยมีครูบรรณารักษ์ที่มีความรู้ทางบรรณารักษ์ สนับสนุนการจัดห้องสมุดโรงเรียนให้เป็นแหล่งบริการช่วยกัน ให้คำปรึกษาแนะนำและให้กำลังใจในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการอ่านแก่ครู และบรรณารักษ์ห้องสมุด

2.4.2 บทบาทของครูบรรณารักษ์ในการส่งเสริมการอ่าน

ในการจัดการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน ครูบรรณารักษ์ควรเป็นผู้ส่งเสริมการอ่านให้แก่เด็กโดยตรง เพราะครูบรรณารักษ์เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็ก และเป็นผู้นำที่หลักในการจัดหาหนังสือที่ดีเหมาะสมสำหรับเด็กแต่ละวัยมาไว้ในห้องสมุดเพื่อให้บริการให้เด็กได้อ่าน (ฉวีลักษณ์ บุญยะกาญจน, 2525, น.88) โดยจะต้องคิดหาเทคนิคและ

วิธีการต่างๆ จูงใจให้เด็กได้อ่านหนังสือ รวมทั้งคอยช่วยเหลือแนะนำในด้านการอ่าน ซึ่งจะต้องคำนึงถึงความสนใจที่แตกต่างกันของเด็ก เพราะการสร้างความสำเร็จในการอ่านเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมการอ่าน โดยครูบรรณารักษ์สามารถใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือกระตุ้นหรือเร้าใจให้เกิดความอยากอ่านหนังสือเพื่อเป็นการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้แก่เด็ก (สมใจ พุทธเบญจพจน์, 2528, น.12-14) จารุวรรณ สินธุโสภณ (2542, น.37) กล่าวว่า ครูบรรณารักษ์เป็นผู้มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบด้านการจัดหาหนังสือ รักษา จัดระบบและนำวัสดุต่างๆ ให้บริการ จัดบริการและกิจกรรมทุกอย่างในห้องสมุด เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้

นอกจากนี้ในการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียน ซึ่งโดยทั่วไปแล้วห้องสมุดโรงเรียนมักจะมีวัตถุประสงค์สำคัญในด้านฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง และส่งเสริมให้นักเรียนรักการอ่าน ดังนั้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ครูบรรณารักษ์จะต้องจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านขึ้นเพื่อโน้มน้าวให้เด็กมีความสนใจและความต้องการที่อ่านหนังสือจนมีนิสัยรักการอ่านมากขึ้น

อย่างไรก็ตามการส่งเสริมการอ่านจะเกิดผลดีมาน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความพร้อมในการอ่านของเด็ก การใช้วิธีการส่งเสริมการอ่านที่เหมาะสมให้สอดคล้องกับสถานการณ์และควรจัดทำเป็นโครงการที่แบบแผนแน่นอน จึงจะได้ผลตามความมุ่งหมาย (James, 1978, น.122)

ในการจัดการการเรียนการสอน ครูบรรณารักษ์ควรเป็นผู้ส่งเสริมการอ่านให้แก่เด็กนักเรียนเป็นผู้คัดเลือกจัดหาหนังสือที่ดี การจัดให้เกิดประโยชน์ แนะนำหนังสือดีๆ ให้กับนักเรียนสร้างความสนใจในการอ่านเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมการอ่าน ครูบรรณารักษ์สามารถใช้กิจกรรมส่งเสริมการอ่านเป็นการกระตุ้นให้เกิดการอยากอ่านหนังสือเป็นการปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน

ดังนั้นครูบรรณารักษ์จึงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการอ่านให้แก่เด็กนักเรียน โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเพื่อจูงใจให้เด็กสนใจและต้องการอ่านหนังสืออันจะเป็นประโยชน์ในการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กเป็นผู้มีความรู้กว้างขวาง ทันท่องเหตุการณ์และเป็นรากฐานที่ดีในการศึกษาหาความรู้ในระดับสูงขึ้นไป

2.4.3 คุณสมบัติของครูบรรณารักษ์

คุณลักษณะสำคัญของครูบรรณารักษ์ ในกระบวนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน มีผู้ศึกษาและให้ความคิดเห็นไว้ดังนี้

จิรวรรณ ภักดีบุตร (2532, น.194-195) ได้แบ่งความรู้ ซึ่งเป็นคุณสมบัติเบื้องต้นที่สำคัญ ออกเป็น 3 ลักษณะดังนี้

1) ความรู้ทางการจัดการสารสนเทศ เป็นความรู้ด้านการจัดบริการและจัดระบบสารสนเทศซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบ ให้เอื้อต่อการศึกษาค้นคว้าของผู้ใช้ได้สะดวกรวดเร็ว และถูกต้อง

2) ความรู้ในสาขาวิชาเฉพาะ บรรณารักษ์ควรมีความรู้ในวิชานั้นๆอย่างลึกซึ้ง เพื่อช่วยบริการข้อมูลข่าวสารแก่ผู้ใช้เฉพาะกลุ่มได้เป็นอย่างดี

3) ความรู้เกี่ยวกับสารสนเทศและแหล่งสารสนเทศ บรรณารักษ์ควรรู้จักเอกสารอ้างอิงประเภทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชา คู่มือการเข้าถึงข้อมูลประเภทต่างๆ เช่นฐานข้อมูลภายในประเทศและต่างประเทศ

มาลี กาบมาลา (2537, น.12-13) ได้อธิบายลักษณะสำคัญของบรรณารักษ์ประกอบด้วย ความรู้ด้านต่างๆดังนี้

1) ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพ บรรณารักษ์ควรเป็นผู้มีความรู้วิชาชีพอย่างดี เพื่อประโยชน์ต่อการสืบค้นสารสนเทศที่ผู้ใช้ต้องการ และเผยแพร่สารสนเทศที่ผู้ใช้ควรได้รับบริการ ความรู้ความสามารถประกอบด้วย ความสามารถทางบรรณานุกรมและโครงสร้างทางสารสนเทศในแขนงในวิชาการต่างๆ สามารถจัดการสารสนเทศทั้งด้านการจัดหารวบรวมจัดเก็บ และสืบค้นสารสนเทศให้ตรงและเหมาะสมกับระดับความต้องการของผู้ใช้ มีความสามารถและชำนาญในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศใหม่ๆ สามารถตัดสินใจเลือกใช้สารสนเทศเพื่อบริการผู้ใช้ได้อย่างเหมาะสม

2) ความรู้ในสาขาวิชาเฉพาะ บรรณารักษ์ที่ปฏิบัติงานในสถาบันบริการเฉพาะด้านควรมีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาเฉพาะนั้นๆ โดยตรง และเข้าใจโครงสร้างสารสนเทศ หรือแหล่งสารสนเทศเฉพาะด้าน สามารถวิเคราะห์รวบรวมเลือกสรร และให้บริการสืบค้นได้

3) ความรู้ความสามารถทางวิชาการอื่นๆ บรรณารักษ์ควรมีความรู้ความสามารถแบบสหวิทยาการ เพื่อเสนอความต้องการสารสนเทศที่หลากหลายของผู้ใช้ต่างสาขา และควรเป็นผู้มีความรู้ภาษาต่างประเทศเป็นอย่างดี โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ

4) ความรู้ความสามารถในการใช้สารสนเทศในแบบต่างๆ บรรณารักษ์ควรรู้วิธีการเข้าถึงสารสนเทศไม่ว่าจะอยู่ในรูปใด รวมทั้งวิธีใช้เครื่องมือช่วยค้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการประหยัดเวลาในการค้นหาสารสนเทศ

5) ความรู้ความสามารถทางการสื่อสาร บรรณารักษ์ควรมีทักษะอย่างดีในการสื่อสาร ทั้งแบบวัจนะ และอวัจนะ เพื่อประสิทธิภาพในการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลกับผู้ใช้ และผู้ร่วมงาน และยังมีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

บานชื่น ทองพันชั่ง (2538, น.35) ได้อธิบายเกี่ยวกับความรู้ของบรรณารักษ์ในการให้บริการสารสนเทศในยุคการเปลี่ยนแปลงไว้ดังนี้

1) บรรณารักษ์ควรมีความรู้ในเรื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology)

2) บรรณารักษ์ควรมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ สามารถใช้ซอฟต์แวร์ที่ใช้กับงานทั่วไปและสามารถนำมาดัดแปลงใช้กับงานห้องสมุดได้ด้วย

3) บรรณารักษ์ควรมีความรู้เรื่องเครื่องมือสื่อสารต่างๆ ที่เรียกว่าเทคโนโลยีการสื่อสารที่ใช้ในสำนักงานเช่น โทรศัพท์ โทรสาร ปริ้นเตอร์ ระบบTelnet ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิทยา วิมลถนอม (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและทัศนคติของผู้ปกครอง ในการส่งเสริมการอ่านกับนิสัยรักการอ่านของนักเรียนชั้นอนุบาล มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบ ทัศนคติ และปัญหาในการส่งเสริมการอ่านของผู้ปกครองนักเรียนชั้นอนุบาลที่มีนิสัยรักการอ่านมากและมีนิสัยรักการอ่านน้อย และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและทัศนคติของผู้ปกครองในการส่งเสริมการอ่านกับนิสัยรักการอ่านของนักเรียนชั้นอนุบาล

จิตรลดา ไมตรีจิตต์ (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษานิสัยรักการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบนิสัยรักการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามเพศ ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และระดับการศึกษาของผู้ปกครอง จากกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มแบบสองขั้นตอน จำนวน 200 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามนิสัยรักการอ่าน ที่ใช้ถามนักเรียนเกี่ยวกับนิสัยรักการอ่านจากการรายงานตัวเอง และประเมินนิสัยรักการอ่านของนักเรียนที่ได้จากการสังเกตของครูประจำชั้น หลังจากตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติการประมาณค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์ความแปรปรวนสามทาง (Three Way ANOVA)

คณินนุช พิจิตรนรการ (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่องการประเมินโครงการรักการอ่านของโรงเรียนพรประสาทวิทยา มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อประเมินผลการดำเนินงานโครงการรักการอ่านของนักเรียนพรประสาทวิทยา ตามความคิดเห็นของครู ใน 5 ด้าน คือ ด้านบริบท (Context) ด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input) ด้านกระบวนการ (Process) ด้านผลผลิต (Product) และด้านผลกระทบ

(Impact)2) เพื่อศึกษานิสัยรักการอ่านของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วยครูผู้สอนจำนวน 30 คน และได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย และนักเรียน ระดับชั้น ป. 4 – 6 จำนวน 246 คน ซึ่งมาได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามลำดับชั้นต่างๆ จำนวน 152คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม 2 ฉบับ ได้แก่ แบบทดสอบถามความคิดเห็นของครูที่มีต่อโครงการรักอ่านใน 5 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ

ทักษพร คงคล้าย (2549) ได้ศึกษาการวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทผู้บริหารที่มีอิทธิพลต่อผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ กรณีศึกษาโรงเรียนองครักษ์ จังหวัดนครนายกมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทผู้บริหารที่มีอิทธิพลต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ผ่านบทบาทครูและคุณภาพกิจกรรม ผู้วิจัยได้กำหนดโมเดลให้บทบาทผู้บริหารมีอิทธิพลทางตรงต่อบทบาทครูในการส่งเสริมการอ่านของนักเรียน มีอิทธิพลทางอ้อมต่อคุณภาพการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านโดยส่งผ่านบทบาทของครู และอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของนักเรียน โดยส่งผ่านบทบาทครู และคุณภาพการจัดกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้ปฏิบัติการสอนมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 2548 ในโรงเรียนองครักษ์ ซึ่งได้ดำเนินการตามโครงการปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ ระหว่าง 2546 – 2547 ซึ่งจัดขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในมงคลวโรกาสทรงพระเจริญอายุ 48 พรรษา เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สอบถามบทบาทผู้บริหาร บทบาทครู คุณภาพการจัดกิจกรรมและผลก่อกำเนิดกิจกรรม

จากงานวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมการอ่านในประเทศไทยที่เสนอมานี้ งานวิจัยเหล่านี้ได้กล่าวถึงการส่งเสริมการอ่านในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. เกี่ยวกับองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับนิสัยรักการอ่านของเด็กนักเรียนพบว่า ประสิทธิภาพการส่งเสริมการอ่านจากที่บ้านและโรงเรียนมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับนิสัยรักการอ่านของเด็ก
2. เกี่ยวกับบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการอ่านให้แก่เด็ก พบว่าผู้ปกครองส่งเสริมการอ่านให้แก่เด็กหลายวิธี เช่น ซื้อหนังสือให้อ่าน แสดงความชื่นชมเมื่อเด็กอ่านหนังสือ สนับสนุนให้ยืมหนังสือจากห้องสมุดมาอ่าน เป็นต้น
3. เกี่ยวกับวิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่ครูและบรรณารักษ์จัดให้แก่เด็กนักเรียนพบว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านด้วยวิธีต่างๆ เช่น การเล่านิทาน การเล่าเรื่องหนังสือ การแสดงหุ่น การอ่านหนังสือให้เด็กฟัง และการจัดแสดงหนังสือ มีผลทำให้เด็กมีความสนใจใน

การอ่านมีการเข้าใช้ห้องสมุดและยืมหนังสือไปอ่านสูงขึ้น และยังทำให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการอ่านอีกด้วย

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้ จะเห็นได้ว่า บุคคลที่มีบทบาทในการส่งเสริมการอ่านให้แก่เด็กคือ ผู้ปกครองและครู โดยผู้ปกครองให้การส่งเสริมการอ่านแก่เด็กหลายวิธีเช่น การซื้อหรือหาหนังสือให้อ่าน การชื่นชมเมื่อเห็นเด็กอ่านหนังสือ การสนับสนุนให้เด็กยืมหนังสือจากห้องสมุด เป็นต้น ส่วนบทบาทของครูปรากฏว่า การสอนอ่านโดยใช้กิจกรรมส่งเสริมการอ่านมีผลทำให้นักเรียนมีคะแนนความเข้าใจในการอ่านและทัศนคติต่อการอ่านเพิ่มขึ้น นอกจากนี้จากผลการทดลองใช้กิจกรรมส่งเสริมการอ่านวิธีใดวิธีหนึ่งหรือหลายวิธีต่อความสนใจในการอ่านหนังสือและการเข้าใช้ห้องสมุดของนักเรียน พบว่า กิจกรรมส่งเสริมการอ่านเหล่านั้นช่วยให้นักเรียนมีความสนใจในการอ่านหนังสือและการเข้าใช้ห้องสมุดสูงขึ้น และสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการส่งเสริมการอ่าน